

ZNAM LI JA GDJE ŽIVIM

AIDA BAGIĆ

SADRŽAJ

Ljeto	2
Smilla i ja	4
Tri tramvajske stanice	5
Znam li ja gdje živim	9
Afričke pletenice	11
Lutke	13
Umijeće proricanja	15
Galjonen	16
Kratki život gospodina Šnicla Fon Vijene	19
Dan kakav čovjek može samo poželjeti	22
Rođendan	25
Grgur Brinjanin	27
Izlet	29
Razglednice valja odmah poslati	32
Lucija Lirova	34
Poruka	37
Rješenje za osvježanje	39
Ocean	40
Fragmenti	41

Šumska	43
Dugme	44
Učinkovitost	45
Otišla bih na skijanje	47
Crno	48
Žuto	49
Pogled s mog balkona	50
Nije poletio avion	51
Bicikl mi stoji na balkonu	52
Dizalice	53
O autorici	54
Impresum	55

Plakat

je bio fakat O.K. Pojma nemam zašto su ga zdrapali. U sitne sitne sitne komadiće. Netko mora da je bio vrlo vrlo vrlo ljut. Sjela sam na asfalt (lažem, nikad nisam tek tako, iz čista mira sjela na asfalt) i sastavljala sitne sitne komadiće kako mi je koji došao pod ruku tražila sam koji mu je sitni komadić drugom rukom bio oduzet.

I tako sam se sjetila Pepeljuge. Kojoj su, jer je bila dovoljno uporna i vrlo, na kraju pomogli golubovi i miševi i princ se pojavio.

Ali je Pepeljuga živjela u bajci. Znam li ja gdje živim?

(iz zbirke Ako se zovem Sylvia, Aora, 2007.)

LJETO

U sumrak hvatamo krijesnice.

- Ako uhvatiš onu čarobnu - kaže mi Lucija - ispunit će ti tri želje.
- Ma daj, želje ispunjavaju ribice, one zlatne, a ne krijesnice - odgovaram tonom one koja zna.
- Ne - inzistira Lucija - meni je rekla moja mama.
- Tvoja mama nema pojma - vičem ljutito i trčim kući.
- Što ti je rekla Lucija? - pitaju me moji.
- Ništa - odgovaram brišući suze.

Ne znam kako bih im objasnila da me rasplakala time što nije htjela odustati od toga da postoje i čarobne krijesnice, a ja sam bila posve sigurna, znala sam sto i tisuću i sto posto da postoje samo čarobne zlatne ribice.

Iako, u meni je te noći niknula sumnja.

Sanjala sam kako mi prilazi velika krijesnica. Prvo je bila veličine vrapca, pa mačke, rasla je polako i ništa nije govorila, samo me gledala, a ja sam uplašeno stajala pred njom žaleći što je nisam uhvatila na vrijeme, dok je bila još dovoljno malena, što nisam poželjela barem jednu želju... Bilo je očito da je preda mnom čarobna krijesnica o kojoj mi je govorila Lucija. Krijesnica je rasla i svijetlila, zelenkasto i plavkasto, ubrzo sam je gledala odozdo, zakrilila je cijelo nebo, od njezine svjetlosti ništa više nisam vidjela... i tad sam se probudila. O kako sam bila glupa, pomislila sam, kako nisam prepoznala da je riječ o snu. Naravno da Lucija nije u pravu. Nema čarobnih krijesnica. Niti krijesnice mogu narasti toliko brzo i tolikom brzinom. Otišla sam do police s knjigama i uzela Opću enciklopediju, treći svezak, od *helio* do *lage*, na stranici 648 bila je nacrtana krijesnica i pisalo je:

1. da su krijesnice porodica u razredu kukaca (Zamislila sam cijelu našu porodicu, sve s djedovima i bakama, stričevima i tetkama, kako sjede u razredu. Koliko nas ima, možda bi nam trebala i dva razreda...)

2. da u našim krajevima žive ivanjska i mala ivanjska krijesnica (Neobično. Ako postoji mala ivanjska krijesnica, očekivala bih da osim male postoji i velika ivanjska krijesnica. Možda velika ivanjska krijesnica živi negdje drugdje? Ili je izumrla? Kao dinosauri?)

3. obje su na latinskom *lampyris*, prva je l. *noctiluca*, druga je l. *splendidula*.

(Moram sebi izmisliti neko latinsko ime. Dvodijelno.)

SMILLA I JA

Mi zajedno pijemo čaj i razgovaramo, Smilla i ja, posve polako. Između svake izgovorene rečenice prođe i po nekoliko minuta. Smilli treba vremena da sastavi rečenicu. Meni treba vremena da shvatim što je željela reći, a zatim i da dobro promislim prije nego bilo što odgovorim. Nikad nije sigurno kako će reagirati jer Smilla riječi doživljava krajnje ozbiljno.

Smilla se, naravno, ne zove Smilla. Zovem je tako jer je jednom, vidjevši na stolu *Frøken Smillas fornemmelse for sne*, džepno izdanje u engleskom prijevodu – *Smilla's Sense of Snow*, rekla kako je lijepo kad u rečenici svaka riječ počinje istim slovom, djeluje nekako urednije i pitala me je o čemu je riječ u toj knjizi. Rekla sam da je o snijegu i jednoj ženi, imenom Smilla, koja je voljela i dobro poznavala snijeg jer je odrasla na otoku koji je cijele godine prekriven snijegom. Smilli, mojoj Smilli, bilo je nevjerojatno čuti da postoji otok koji je cijele godine prekriven snijegom, mislim da mi nije vjerovala jer samo je odmahнула glavom i nastavila šutjeti.

Činjenica je da se ja Smille bojim. Nisam kadra zagrliti je onako srdačno kao što to mogu druge volonterke. Osmjehujem se, ali zapravo me je strah. Bojim se da ne postanem kao ona ako je zagrlim. Ne bi meni smetalo nositi njezinu otrcanu odjeću, ne bi mi bio problem niti da se ne okupam nekoliko dana, a ni dlake na licu ne bih skidala ako bi to bilo baš neophodno da bih bila ona. Mene je strah usamljenosti i tuge koju osjetim kad Smilla ima loš dan. Na takve loše dane ona samo sjedi na terasi, ne pije čaj i ne odgovara nikome. Jednom je tako sjedila na terasi i zamalo bi pala preko ograde da je nije vidjela Gaga i povukla s terase natrag u čekaonicu, Smilla bi trusnula o pločnik i sve bi bilo puno krvi.

Toga je mene strah, da dodirnuvši Smillu ne uzmem to nešto što te tjera da se nagneš preko ograde na petom katu, da spavaš u parkovima i puštaš da te onjuše psi lualice, da se mršave i bolesne mačke privinu uz tvoja leđa, da ti je svejedno tko te jebe jer ionako ne osjećaš ništa pa nek se nađe kome je potreba, da su ti u očima bunari toliko duboki da se sjećanje iz njih ne da izvaditi. Smilla se, čini mi se, jednako boji da joj to nešto ne uzmem. Ako uspije na vrijeme prepoznati da je preplavljuju ta tuga i ta usamljenost, ta nevjerojatna bol kojoj se ne može othrvati, onda se negdje skloni, na primjer tu kod nas i pričekava da prođe.

TRI TRAMVAJSKE STANICE **(dramolet za glasove u boji, uz šaptanje putničkoga kora)**

Bijeli glas: Na stanici na Kvaternikovom trgu sve je u bojama cvijeća. (Opise cvjetnih oblika, boja i naziva pogledati u priručnicima *Rezano cvijeće za svaku priliku*, *Cvjetni vijenci i vjenčići*, *Cvjećarske tradicije grada Zagreba*.) Na prednja vrata tramvaja broj četiri žena i muškarac unose dječja kolica. U kolicima je dijete u plavom odijelcu. Žena je plavokosa. Muškarac je bikovskoga vrata. Njih dvoje i prijateljica. Obje su žene plavokose.

Narančasti glas: Išli smo prošlu subotu u Maksimir, Zoki, Suzi i ja. Uzeli smo maloga da ga malo izvedemo na friški zrak, strpali smo ga u kolica, znaš kak je, ne da se njemu previše hodat i onda bude nosi me mama, nosi me, a Zoki samo gleda u stranu, to mu nije neki trening, nositi maloga.

MAŠIĆEVA

Svijetloplavi glas (uz crvene i zelenkaste tonove): – Mali, mogao bi se malo dignuti. – To izgovara žena koja je zajedno s muškarcem unosila kolica. Mladić ustaje sa stolice prve iza vozača, na lijevoj strani tramvaja. Ispred stolice su kolica s djetetom. – Ali taj dečko je invalid – govori sjedokosa žena koja sjedi na stolici iza mladića. Plavokosa žena, majka, vrlo je vitka i vrlo mlada. – Hoćeš mi ti držat dijete? – odgovara mlada žena starijoj.

Narančasti glas: Nije bila neka gužva u tramvaju, ali nitko se ne digne kad vidi mene ovakvu, misle: kakva mama. Stavili smo kolica iza vozača i ja sam digla nekog klipana, morala sam si sjest da budem blizu malom, ne mogu se naginjat nad njim, ne vidi me ak stojim i nek tramvaj malo cukne, udri u dreku. Klipan se digo, bilo je malo nezgodno jer je ispalo da je invalid, ali nije neki pravi invalid, samo ono idu mu noge malo u krivo i nije njemu nikakav problem stajat.

Bijeli glas (uz jedva vidljiv narančasti ton): Dijete sjedi u kolicima, drijema, glave nagnute u stranu. Majka je mlada i vrlo vitka. U rukama ne nosi ništa. Sjedokosa žena rogobori. Muškarac se naginje prema njoj: – Stara, odjebi. Kaj nije sjeo na rezervirano-za-invalida. – Žena nastavlja negodovati, samo nešto malo tiše. Muškarac i prijateljica stoje, mlada majka sjedi, ispred nje je u kolicima dijete koje drijema.

Narančasti glas: Ali onda se našla dežurna stara baba, te zakaj sam digla invalida, kaj nisam mogla nekog drugog. A kaj bu mi ona klinca držala? I koji kurac taj klippan nije sjeo na rezervirano-za-invalida, a mogao mi je i reć, kaj, ne bi se ja bunila, to su bile samo tri stanice, digla bi nekog drugog. Zoki ju je malo smirio, *kuš baba* reko je, još je malo gundala, ali se primirila.

JORDANOVAC

Svijetloplavi glas: Muškarac iz džepa vadi koštice bundeve, lomi ih među zubima i ljuske baca na pod. Jednu ljusku. Drugu ljusku. Treću ljusku. Žena koja sjedi na desnoj strani tramvaja ustaje i tapše ga po ramenu. Muškarac se okreće. – Gospodine, ja vas molim da to prestanete bacati po podu. – Muškarac je gleda zapanjeno. – Kaj ti to čistiš? – Gospodine, ovo je zajednički prostor, kod svoje kuće to sigurno ne radite. – Muškarac je gleda vrlo zapanjeno i okreće joj leđa. Govori svojim pratiteljicama: – Koji je kurac svima danas? – Oponaša visokim glasom ženu koja je tražila da prestane bacati ljuske bundevinih koštica. Ostali putnici gledaju kroz prozor.

Narančasti glas (jarkonarančasti): Onda se javila druga dežurna, da kaj Zoki baca lupine na pod. Jeo je bučine koštice, baš smo kupili na Kvatriću, a kaj da radi, da ih trpa u džep? Pa da ja poslije čistim? Nemam pojma koji je klinac tim ljudima. Ne daju ti mira. I budi ti mlada mama u ovoj zemlji. Boli babe za natalitet, baš.

BUKOVAČKA

Bijeli glas: Stanica kod Maksimira. Trojka s djetetom izlazi. Žena ih prati pogledom, njen izraz lica jasno pokazuje prezir i osudu. Jedna od mladih plavokosih žena gleda je ravno u oči, zabavlja se. Dok tramvaj odlazi, mlada plavokosa žena pita: – Šta blejiš? – Žena i dalje gleda za njom. Dok tramvaj odlazi, mlada žena podiže ruku s ispruženim srednjim prstom i glasno izgovara: – Odjebi.

Narančasti glas: I onda se još ta druga baba zablejila u nas kad smo sišli s tramvaja, ko da smo Mladić i Karadžić, plus Gotovina, svi na kupu, a ona Karla personalno. Suzi je to bilo ful zabavno, pa joj je rekla nek se nosi i pokazala joj srednji prst.

Bijeli glas: Obitelj iz tramvaja, minijturni moderni harem od četiri člana, muškarac (bikovskoga vrata), žena prva (vitka i plavokosa, majka djeteta), žena druga (vitka i plavokosa, ne-majka djeteta), dijete, pretpostavljeni dječak u plavim kolicima i plavom odijelcu s plavom dudom-varalicom u ustima, sišla je na tramvajskoj stanici kod Maksimira. U maksimirskom parku, njih četvero su obitelj među obiteljima. Kupuju djetetu balon u obliku delfina. Guraju kolica i glasno se smiju. U maksimirskom miru, njih četvero su mlada obitelj (muškarac-otac, žena-majka, dijete-dječak) sa svojom obiteljskom prijateljicom (žena-nemajka, plavokosa, vitka) u poslijepodnevnoj šetnji. Izveli su djetesce u prirodu. Djetesce je sveno, miruje u kolicima omamljeno svježim zrakom.

Svijetloplavi glas: U mojoj mašti, njih troje su otmičari djeteta, brinu o njemu koliko je potrebno da dijete izdrži do trenutka preprodaje. Njih troje su trgovci djecom koji maloljetne državljane istočnih zemalja prodaju punoljetnim i dobrostojećim državljanima zapadnih zemalja. U mojoj mašti, njih troje su zvijezde porno produkcije iz zagrebačkog predgrađa, djetetu se ne zna otac, ali to ionako nije važno jer uskoro će dijete usvojiti roditelji koji ne govore ružne riječi na javnim mjestima i ne bacaju ljuške bundevinih koštica po tramvajskim podovima.

Bijeli glas: Prljava ti je mašta. Njih troje su dobročinitelji, humanitarni radnici koji djeci s Istoka i Juga, bijeloj, zdravoj i ljepuškastoj pronalaze bolji život u zemljama Zapada i Sjevera, u bijelim, zdravim i ljepuškastim zemljama. Njih troje su skladna obitelj na udaru

konzervativnih tramvajskih putnika, poluinvalida (*a kaj koji kurac kaj hoće kaj nije sjeo na rezervirano za invalide*), starica koje bi svakom loncu da budu pamet i poklopac (*vidi babu, bolje da se ubijem ak budem stara ko ona; vidi staru babu, u njenim godinama još se vozi tramvajem, ak do tad ne budem imala šoferu i limuzinu bolje da se odmah ubijem*), opće tramvajske javnosti koja kroz prozor gleda svoja posla i negoduje u tišini. Jer tišina je zlatna i dobra je za živce, gotovo kao lijepo uređen vrt. (O blagodatima vrtnje tišine pogledati zbirke pripovijedaka *Tihe lijehe lijepe naše, Mudrosti vrtnih patuljaka i Cvijet je vrt, vrt je cvijet.*)

ZNAM LI JA GDJE ŽIVIM

Pristavljanje vode za čaj, jedna radnja posve obična i mnogima svakodnevna, vezuje me sa čovjekom koji živi u pećini i za kojim danas tragaju obučeni vojnici, satelitske naprave, vojne sile i njihovi sljedbenici. Osama bin Laden, kažu, živi asketskim životom, na riži, mlijeku i kozjem siru i svakodnevno pije zeleni čaj. čaj koji čekam da se napravi u šalici na kojoj su dva lika nacrtana u zagrljaju, lipov je čaj. Iz vrećice. Domaći čaj. Lipov cvijet ubran negdje u blizini grada. U mjestu gdje sam odrasla još uvijek stoje drvoredi lipovih stabala.

Na kiosku u blizini tašmajdanskog parka kupila sam novi Feral i plakala sam nakon što sam pročitala o Đorđu Kostiću kojega su prije deset godina u Splitu pretukli gotovo na smrt samo zato što se zove Đorđe. Danas živi u Australiji, ne usuđuje se sam izlaziti na ulicu, noću ne spava jer još uvijek se sjeća.

- I šljilo, rekla sam kupujući dvije olovke i komplet kazeta od šezdeset minuta.

- Koliko dugo već nisam čula da tako netko kaže, *šljilo*.

- A kako se ovdje (*ili sam rekla ovde?*) kaže - govorim uz osmijeh ispričavanja *znate-ja-nisam-odavde-žao-mi-je*.

- Rezač.

- Ja sam iz Zagreba - kažem.

- I ja sam - kaže prodavačica.

Saznajem da je u prosincu devedeset i prve otišla iz Remetinca, ostavili su kuću, poklonili, kaže, nije se više moglo jer su pucali po kućama. Da je imala stan u zgradi ne bi, kaže, odlazila. Muž je radio u Gorici u *Zmaju* (shvaćam da ne znam postoji li još uvijek *Zmaj*), izgubio je posao kad i svi (kad je to bilo, kad su to svi izgubili posao?). I još kaže da su joj roditelji iz blizine Karlovca otišli nakon *Oluje*. Svi njeni su tu, ali ostavila je, kaže, prijatelje. Ponekad misli da im se javi, nazove i pusti da telefon zvonj, a onda spušta slušalicu prije nego što začuje glas, ne zna što da im kaže. Nikad se nikom nije javila. Ovdje nije mogla steći takve prijatelje. Imala je dobre prijatelje.

- Ne mogu se - kaže - u četrdesetj sklapati takva prijateljstva.

- Javite im se. Pošaljite im razglednicu.

Izlazim brzo iz trgovine. Izlazim brzo da pred nepoznatom ženom ne bih zaplakala.

Poslije sam na ulici vidjela partizana. Na pješačkom prijelazu, ispred naše zgrade u ulici Srpskih vladara, uz semafor, sjedio je stariji muškarac, sjedokos, na vreći sa stvarima. Uz njega je bila još gomila zamotuljaka, odjeće ili ne znam već čega. Razgovarao je s nekim koga nije bilo. Nije govorio sam sa sobom, pred njim je netko stajao, netko koga je samo on mogao vidjeti i slušao. Na glavi je imao titovku s crvenom zvijezdom. Možda nije partizan. Možda mu nije više od pedeset, ali izgleda starije. Možda je vrlo star. Možda je vrlo mlad, ali je osijedio u posljednjih nekoliko godina. Možda je ratovao u Bosni. Možda je ratovao u Hrvatskoj ili na Kosovu. Možda nije ratovao, nego je naprosto lud. Nisam ga ništa pitala. Tako da ništa ni ne znam. Ali ne usuđujem se sama izlaziti na ulicu, noću ne spavam, razgovaram s ljudima koje ne vidi i ne čuje nitko osim mene, ali ja znam da su tu. Svuda oko nas.

AFRIČKE PLETENICE

Shalini sjedi u sredini sobe, na podnoj prostirki, kao krhka i ponosna indijska ptica koju trideset prstiju priprema za obredni afrički ples. Tri mlade žene u šarenim haljinama upliću Shalininu kosu u tanke pletenice, u kolibi koja je ovdje, u predgrađu Kampale, frizerski salon. Pletenice su tanke, trebaju biti još tanje, ali Shalinina kosa je odviše glatka i čvrsta, ta crna kosa tamnoplavih odsjaja ne podaje se lako prstima koji u nju upliću umjetne kose ne bi li je učinile dužom i sličnijom njihovim kosama. Shalini želi pletenice ne bi li barem nakratko iskusila kako je to biti neka druga žena, u drugom nekom svijetu.

Govori mi kasnije, možda će moja majka, kad vidi što sam učinila, otkazati susrete s mogućim ženicama. Shalini će uskoro napuniti dvadeset i četvrtu i njezina je majka zabrinuta, jer još uvijek nije uspjela udati svoju najstariju kći. Izbor je ograničen, budući muž mora pripadati istoj kasti.

Sjećam se profesora povijesti kako korača među klupama, u učionici okruglih prozora na drugom katu zgrade u Križanićevoj i diktira nam nazive osnovnih indijskih kasti. Zapisujemo da su brahmani svećenička kasta, kšatrije su ratnička, nedodirljivi su mnogi. O detaljima kastinskoga sistema, podkastama unutar kasti, o tome kako njezin otac nikada nije ništa radio jer Shalinin je djed, njegov otac, bio radža i skupljao je ptice, u svom ljetnikovcu na jugu Indije čuvao je u krletkama na stotine rijetkih ptica, o tome mi govori Shalini dok koračamo Kampalom, ulicama punim ljudi i crvene prašine.

Pitam je što bi mogla učiniti da spriječi svoje roditelje, čini se ponajprije svoju majku, da izaberu umjesto nje. Što ako poželi biti s nekim tko ne pripada njezinoj kasti? Shalini me gleda, ne izgovara glasno ne budi naivna, samo strpljivo objašnjava da ni Zapad nije slobodan od kastinskih hijerarhija, riječ je samo o drugim nazivima. Pita me kako tamo gdje živim (a to je daleko, vrlo daleko) gledaju na brakove između vrlo siromašnih i bogatih, između kršćana i onih drugih. Nisu nemogući, govorim. Shalini se smije, ne, nisu nemogući, i dodaje ozbiljno, ali cijena je ponekad previsoka.

Shalini mi seže jedva do ramena. Jedino što želi svojim afričkim pletenicama, koje nikako ne pristaju uz tradicionalni sari, jest da njena majka na neko vrijeme odgodi susrete s mladićima koji su izabrani kao prikladni za brak. Ništa se posebno ne događa na tim susretima, govori mi Shalini, porazgovaramo, tu su i roditelji, nije isključeno da se svidimo

jedno drugome. Shalini još neko vrijeme želi odgoditi udaju, želi je odgoditi koliko god bude bilo moguće, a da cijena ne bude previsoka.

Uplitanje guste Shalinine kose trajalo je satima.

LUTKE

Novi dječak u susjedstvu bio je moj vršnjak ili možda nepunu godinu mlađi od mene. Stajao je ispred zgrade koju smo zvali Nova zgrada i držao na rukama lutku. Zvao se Nemanja.

Dječaci u susjedstvu nisu se igrali lutkama. Samo je jedan Pavao, čija je obitelj preko praznika dolazila u Mjesto iz Grada, imao lutku koja je izgledala kao prava beba. Željela sam takvu lutku, ali majka je govorila da takve lutke nije jednostavno pronaći i da su strašno skupe. Tako mi je preostajala moja gumena lutka plavih očiju i smeđe kovrčave kose, poklon Djeda Mraza s jedne od novogodišnjih priredbi u staroj školi na brijegu. Na tim bi se priredbama djevojčica odjevena u crno, s grbom na leđima i djevojčica odjevena u bijelo, uspravna, prepirale i Nova godina otjerala bi Staru dok su djeca pljeskala i radovala se pobjedi mladosti, ljepote i uspravnoga hoda nad starošću i grbavim leđima. Lutka koju sam nazvala Roza bila je u kutiji, umotana u tanki bijeli papir. Na sebi je imala zelenu haljinicu i bijele plastične sandale.

Pavao je dolazio u posjet kod susjede odmah do nas, na prvom katu u Staroj zgradi. Kad bi izlazio van, došao bi po mene i molio me da ponesem i njegovu lutku, da mu se ljudi koji su dolazili u poštu u prizemlju ne bi smijali. Dječak s lutkom bio bi predmet podsmijeha, a Pavao je to znao jer već je išao u školu.

U vrijeme kad se doselio u Mjesto, u Novu zgradu, Nemanja nije išao u školu. Njegova je lutka bila lijepa. Ne znam je li to bila njegova lutka ili lutka njegove mlađe sestre, ali to nije bilo ni važno jer jedino se on njome igrao.

Više od desetljeća nakon što sam upoznala Nemanju i Pavla, dječake koji su se igrali lutkama, saznala sam da moj razredni kolega veze goblene. Miri i meni, koje smo sjedile u klupi ispred njega, krišom je pokazao vrećicu koju je tog dana ponio u školu. U njoj su bili obrasci za vezenje goblena, igle, raznobojni konci. – To mi je pokazala baka dok sam još bio mali, – rekao je. Ali nije htio da drugi u razredu vide, jer bi mislili da je peder.

On nije bio peder. Nemanja jest. Shvatila sam to kad sam ga nakon mnogo godina susrela na tulumu povodom izlaska prvog *Speak outa*, gej dodatka *Arkzinu*. Sjedio je u uglu, s još dvojicom likova za koje sam znala da su par i na prvi pogled nisam ga prepoznala. Na drugi pogled shvatila sam da mi se osmjehuje isti onaj dječak kojeg sam upoznala dok se još igrao lutkama i čije sam lice pamtila s rođendanskih fotografija. Bio je nježan i svjetloput, visok

muškarac mekanih pokreta.

- Nisi se nimalo promijenila - rekao je.

- Nisi ni ti - rekla sam.

Istina je bila da smo još uvijek nalikovali na svoje rođendanske fotografije, ali promijenili se jesmo. Nemanja se više nije igrao lutkama, nego s dječacima. Ja nisam više bila djevojčica koju šišaju kratko (uputa brici je glasila na *mušku frizuricu*) i te sam večeri odjenula kožnu jaknu, Michaelin poklon. Nemanju nikad više nisam vidjela. Samo sam čula da je teško bolestan, da je na posebnom odjelu u zaraznoj i nedugo zatim je umro.

Danas ima lutaka i za dječake. Neki dan je klinac od pet ili šest godina stao nasred pješačkog prijelaza, bacio svog *action mana* o tlo i derao se *pedelu! pedelu jedan!* Njegova je majka podigla igračku i odvukla ga na drugu stranu, samo tren prije nego što se upalilo crveno svjetlo za pješake.

Ostala sam čekati.

UMIJEĆE PRORICANJA

Tražila sam nešto u čemu bih se mogla izgubiti, nešto u čemu bih zaboravila samu sebe, ovaj svijet, svaki svijet, nju i nas.

Izabrala sam da to bude brdo čokolade i kupila sam *Milku* od petsto grama, s alpskim mlijekom, pola kile bajadera, dvjesto pedeset grama ledenih kocki, tri paketa tortica, u svakome tucet, jedan raskošni *Ritter Sport* s rumom, grožđicama i lješnjacima i još jedan punjen jogurtom, nekoliko malih *Toblerone* čokolada (ne znam zašto su mi trokutići malih *Toblerona* slađi od velikih, ali stvarno jesu) i još nekoliko tankih čokoladica sa sličicama životinjskog carstva.

Nakon što sam u jednom zalogaju slistila cijelu *Milku*, krenula sam otvarati *Životinjska carstva*. Sličice sakrivene ispod njihovih unutarnjih omota, samo ako ih znamo pravilno protumačiti, mogu nam dati sjajan uvid u to kakva nas sudbina čeka, čemu se možemo nadati i što nam je činiti.

Presudan je postupak kojim otkrivате sličicu.

Greška koju ljudi najčešće čine jest da istovremeno gledaju koju su sličicu dobili i trpaju tanke listiće čokolade u usta. Na taj način pokazuju da niti dovoljno znaju cijeliti profinjeno umijeće pripremanja čokolade u tankim listićima, niti su kadri stupiti u dodir sa svojim unutarnjim vodičem koji je neophodan za pravi uvid u značenje neupućenima bezazlenog crteža pitona, medvjeda, divlje svinje ili tapira.

Takvima čokolada ne govori, samo ih deblja.

GALJONEN

Majdi je to bio *ne-znam-više-koji* pokušaj da pronađe posao. Nakon što su cijeli tjedan zajedno obilazile kafiće, restorane i sve druge zastakljene prostore u kojima je postojala šansa da se dvije mlade strankinje, bez poznavanja jezika ili bilo kakvih posebnih vještina, ne uvale u prostituciju nego u nekakav pristojan fizički rad, odlučile su razdvojiti se. Adrese su pokupile sa žutih stranica telefonskog imenika ukradenog iz govornice na željezničkom kolodvoru. Pismo je bilo istok, glava zapad i tako se Majda autobusom broj *tri-tri-sedam* odvezla sve do stockholmskog predgrađa. Restoran se zvao *Galjonen*.

To znači *galija*, rekao je Finac. U starom dijelu grada, bio je početak srpnja, skandinavska svijetla noć, pile su bezalkoholno pivo. Fincu su netom predale prvu ratu za stan u koji su uselile nakon što su nekoliko prvih noći prespavale po hostelima. Cijela ideja bila je Natašina. Otići u Švedsku da bi zaradile novac za put u Indiju. Starcima su rekle da znaju kod koga idu i da ih posao čeka. Izmislile su ime i adresu ljudi kod kojih su navodno trebale ostati. O Indiji nisu govorile ništa.

Majdin je ruksak bio narančaste boje. Kupila ga je proljetos na Hreliću, gdje su je šibicari prvo navukli da spiska gotovo sav ušteđeni novac, a onda joj ipak, na njeno moljkanje, nešto sitno i vratili. U narančastom ruksaku Majda je ponijela samo jednu knjigu. Nikomahovu etiku, kao pripremu za ispit iz grčke filozofije. Umotala ju je u tvrde narančaste korice i nijednom je nije otvorila. Nikomahova etika nije pretjerano koristila u pronalaženju posla, ali bilo je važno ponijeti je kao podsjetnik na ispit koji mora položiti što prije nakon povratka, najkasnije do kraja prvog semestra.

Finca su našle na ulici, u Gamlastanu. Prodavao je turistima analizu rukopisa i prema njihovim omiljenim bojama proricao sudbinu. Tvrdio je da samo primjenjuje ono što je preko godine naučio na faksu, kao student psihologije u Helsinkiju. Bio je visok i mršav, tanak kao letva i nosio je naočale. Plavo pepeljaste kose, dugih, tankih prstiju. Htio je u Grčku, na ljetovanje. Novcem od iznajmljenog stana otputovao je na Santorini.

Gamlastan je stari grad. Kao što je *gaml*a-nešto-drugo, nešto drugo staro. To je turistički dio grada, barem ljeti, u kolovozu, kad sunčeve svjetlosti ima sve do ponoći. U njihovoj zemlji u to je vrijeme inflacija sve ozbiljnija, nestašica za nestašicom. Nema, na primjer, čokolade. Samo tamnosmeđih šećernih tabli. Tako Majda i Nataša tu svakodnevno kupuju čokoladu.

Male čokoladice za nekoliko kruna, jedan *Mars bar* prije odlaska na posao, drugi *Mars bar* na povratku. To je vrijeme kad u njihovoj zemlji automobili s registracijama na parni broj voze ponedjeljkom, srijedom i petkom, a neparni utorkom, četvrtkom i subotom.

U svom unajmljenom stanu Majda i Nataša nedjeljom pjevaju pjesme sa školskih izleta i razgovaraju o tome što će biti jednom kad odrastu. Tek im je devetnaest godina i još uvijek mnogo toga izgleda moguće.

- Do you need a girl for a job? - upitala je omanjeg muškarca s pregačom oko struka. Upravo se udaljio od stola za kojim su sjedile dvije krupne plavuše i začuvši je pogledale u njezinom smjeru. Muškarac s pregačom oko struka pogledao ju je s nerazumijevanjem. Ponovila je - Do you need a girl for a job? - *Trebate li djevojku za posao?* Okrenuo se krupnim i plavokosim ženama i obratio im se kratkom rečenicom, grlenim zvukovima. Jedna od krupnih plavokosih okrenula se Majdi: - What do you want to work? - Anything. - Muškarac je ponovo progovorio grlenim glasovima. - Where are you from? - upitala je krupnija plavokosa. - Jugoslavija - odgovorila je Majda. Tamnokosi muškarac ju je pogledao: - Odakle?

Bio je to Bane. Novosađanin. Vlasnik restorana samo je kimnuo glavom i pružio ruku: Sakib, rekao je. Iz Banja Luke. Kuhar je bio Tošo, Novosađanin. Dobila je posao.

Galjonen je živio od radnika s obližnjeg gradilišta, glavnina prometa odvijala se u jutarnjim satima. Navečer se restoran samoposluživanje pretvarao u restoran *a la carte*. U kuhinji su bili samo ona i Tošo, Bane je ulazio i izlazio, povremeno je u kuhinju navraćao i Sakib. Na policu do vrata Bane je ostavljao poslužavnike s tanjurima, ona je ostatke hrane bacala u smeće, ispirala tanjure i slagala ih u ladicu velikoga stroja. Tanjuri su izlazili čisti i vreli. Tošo je na podu ostavljao zdjele napunjene vodom, ona ih je podizala i ispirala u velikom sudoperu. Ponekad je bilo puno tanjura. Ponekad nije imala što raditi.

Tog ljeta je Bane upravo ostavio svoju sedamnaestu ljubavnicu, treću Švedanku. Dok se rukovao s Majdom i otkrivao da su zemljaci, djevojka u svijetloplavoj majici na bretele sjedila je na stepenicama restoranske terase i ridala. Bane je, kao usput, spomenuo da su upravo prekinuli i da je se nikako ne može riješiti. Majda nije mogla shvatiti što su žene, bile one Švedanke ili ne, vidjele na Banetu. Bilo mu je jedva metar pedeset i nešto, kosa mu je sezala do ramena, neuredno podrezana, češće prljava nego čista. Galjonen nije bio luksuzni restoran i Bane je za takvo mjesto bio sasvim pristojan konobar, sa svojom prljavom pregačom i cipelama visokih potpetica. Majdi nije bio zanimljiv Bane. Niti je Bane bilo što

pokušavao. U odnosu na nju, ponašao se više kao stariji brat, samo bi usput natuknuo da opet ima novu ljubavnicu.

Majda nije bila plavokosa. Niti je Bane mogao biti njen heroj. Tog ljeta, dok je redala tanjure u velikom stroju za pranje posuđa i vadila ih onako vrele i blistave, njen heroj još uvijek je bio profesor koji je govorio o slobodi i njihao se polupijan za katedrom. *E-leu-the-ria*, rekao bi Profesor Filozofije i predavaonicom bi zavladała tišina. Srijedom navečer trojka u prizemlju Filozofskog fakulteta uvijek je bila prepuna. Najviše je bilo brućoša. Oni su predano bilježili svaku izgovorenu riječ. Uvijek je tu bilo i nekoliko vjernih učenika, ostarjelih studenata filozofije koji su Profesorove govore-predavanja snimali magnetofonom i kasnije prilazili svom učitelju da još jednom provjere izgovara li se *eleutheria* s naglaskom na prvom, drugom ili četvrtom slogu.

Majda je cijelu prvu godinu na tim predavanjima dobivala temperaturu. Izlazila je na hodnik zažarena pogleda, blaga vrtoglavica koju je pritom osjećala bila je pouzdan znak da je netom svjedočila otkrivanju istine i otkrovenju. Večer bi provela nad svojim bilješkama pokušavajući rekonstruirati smisao koji je tijekom predavanja bio posve očigledan. Do kraja tjedna taj smisao bi polako blijedio, postajao neuhvatljiv, nalik onoj značajnoj rečenici koju čujemo u snu i cijeli je dan tu negdje, ali koja nestaje čim je pokušamo izgovoriti. Konzumiranje žestokih pića donekle je pomagalo u rekonstrukciji smisla. Ali za povratak uvida u istinu, za punu prisutnost smisla, za to je bilo neophodno pohoditi večernje predavanje srijedom.

Tog ljeta, u kuhinji restorana Galjonen, nije bilo potrebno rekonstruirati smisao. Bilo je dovoljno zaokupiti se slaganjem tanjura. Majda je poslije posla lutala gradom i nadala se nekom slučajnom i sudbonosnom ljubavnom susretu. Naučila je već da slučajni susreti nisu česti, sudbonosni još manje. Ali svejedno se nadala. Zamišljala je kako će ga ugledati na drugoj strani ulice, on će se srdačno osmjehnuti i prići joj i bit će to jedna lijepa ljubavna priča koja će potrajati taman koliko treba. Dok dani ne postanu kraći, odmah krajem kolovoza i ona se ne vrati kući. Morala se vratiti. Trebalo je položiti još jedan ispit.

Sakib je rekao, glupo je da odeš, za nekoliko godina možeš imati svoj restoran. Tošo je rekao da valjda ima restorana i u Indiji. Sebe uvijek nosiš sa sobom, rekao je Bane, svejedno gdje si. Finac je iz Grčke poslao razglednicu s bijelo obojenim kućicama ispred modroga mora i još modrijeg neba.

KRATKI ŽIVOT GOSPODINA ŠNICLA FON VIJENE (zabilježeno postupkom biokemijske rekonstrukcije stanične memorije)

Moj dolazak na svijet bio je bolan.

Hladno sječivo mesarskog noža odvojilo me, grubim i kratkim rezom, od teleće butine kojoj sam pripadao u razdoblju njezina života kao dijela teleta, a kasnije kao hibernirane teleće polovice pohranjene u hladnjaku za duboko zamrzavanje. Svijest o samome sebi stekao sam tako zahvaljujući hladnom i oštrom čeliku. Pri rezu rađanja ispustio sam jedva čujan krik. I bio sam tu, ležao na krvavoj dasci uprljanoj tijelima moje braće i sestara, s kojima, nažalost, nisam uspio razmijeniti ništa od vlastita iskustva. Tek probuđen nisam dospio upitati ni za ime svoje iskonske majke, teleta kojega sam nekada bio dio.

Da nisam plemenita podrijetla, to sam znao, ali da će mi budućnost donijeti ne samo ime nego i cijenjeni prijedlog uz genitiv, o tome u trenutku prve bolne svijesti nisam mogao ni sanjati.

Sanjati? Znam da sam još kao dio teleće butine, još jedva svjestan samoga sebe, ali utoliko sretniji u skladnoj mesnoj cjelini, imao nekakvih snova, htio sam nešto ili, bolje rečeno, htjeli smo, imali smo nekakvu predodžbu o željenoj budućnosti. Ako se dobro sjećam, ta je priželjkivana budućnost uvijek bila nalik našoj prošlosti. Ponovo postati teletom uz majčino vime, trčati pašnjakom s ostalim govedima, njuškati po izmetu odraslih i lizati ono slatko s ljudskih ruku.

Pamtio sam samo jedno ljudsko lice iz tih snova, ostalo je snažno urezano u mom tkivu i nakon što su me odvojili. Ljudsko tele, ljudsko mladunče koje se najčešće igralo s nama, pokušavalo nas uzjahati, a mene je, budući da sam se nalazio na dijelu tijela pogodnom za takvo što, pokatkad znalo i udariti. Ali isto tako i pomilovati.

Zašto sam upamtio to čovječje tele plavoga krzna na glavi i očiju nalik očima pravoga teleta?

Sjećam se, niz lice, niz nosnice curile su mu prave teleće sline. Ponekad ga je ostala ljudska telad, u svojim grubim igrama, bacala u blato i ostavljala tamo da slini i da muče, onako kako već ljudska telad zna mukati. Mi smo, a da ja danas ne znam zašto, prilazili i oblizivali ga, čistili mu lice svojim jezikom i pokušavali ga podučiti pravilnom mukanju, iako ni sami

još nismo posve svladali goveđi jezik.

Slušalo nas je bez mnogo razumijevanja, pokušalo bi, smirivši se pod našim jezikom, ispustiti koji glas, ali nije mu uspijevalo. Sjedeći onako u blatu ono bi počelo lizati nas i to je bilo dobro. To ljudsko mladunče imalo je vlažan i hrapav jezik i prijalo nam je da nam njime dodiruje nosnice, to je bilo toliko drugačije od širokoga jezika naše majke krave.

Nitko nas nije upozorio da ćemo uskoro biti odvedeni.

Tog dana krave su ostale zatvorene, a nas telad satjerali su preko strmih i uskih mostova u natkrivene ograde. Prašina, gužva, bili smo omamljeni od straha i vrućine. U prvi smo trenutak zanijemjeli kada su se ograde pokrenule, popadali smo jedni preko drugih, a zatim smo zavrištali uglas, neskladno, mukali smo bespomoćno, a iz zatvorenih štala odgovarala nam je rika naših majki. Mukali smo u ogradama koje su se kretale još i onda kada nas majke više nisu mogle čuti, mukali smo do iznemoglosti.

To je sve što pamtim iz zajedničkoga života, u jednom tijelu, jednom stadu, s jednim ljudskim teletom. Od ljudi, ono je jedino potrčalo za našom pokretnom ogradom, trčalo i slinilo i po prvi puta sasvim razgovijetno mukalo. Istina, još uvijek pomalo tepajući, ali mukalo je na našem jeziku dozivajući nas da se vratimo. Palo je u prašinu. Valjalo se tlom udarajući rukama i nogama oko sebe i mukalo, sve dok nisu dotrčali neki ljudi i odvukli ga prema ljudskim štalama, a ono se nastavilo otimati i mukati za nama da ga ne napuštamo.

Zašto sam upamtio to tele, nemam pojma, a još manje mi je jasno odakle su se pokrenule sve te slike, kako se pokrenuo taj mehanizam sjećanja upravo u trenutku odvajanja, u trenutku kad sam polumrtav od straha i boli po prvi put osjećao sebe kao sebe, kao nepovratno odvojeni šnicl.

Da sam šnicl, naravno, saznao sam tek naknadno. Da sam bečki šnicl, tek kada su me netom izvađenog iz zdjele razmućenih jaja bacili na tanjur s mrvicama, a jedan od ljudskih glasova doviknuo rukama koje su me prevrtale: – Još jedan bečki! – čovjek koji me prevrtao na rukama zapjevušio je *šnicl fon vijenaaaa, ih bite noh ajn vineršnicl, ajn šnicl fon vijenaaa...* i ja sam to prihvatio kao svoje ime. Obradovao sam se tome. Imao sam ime. Kao da sam s imenom postao još više ja sam, neponovljiv, jedinstven, svejedno koliko kratko to trajalo, ali kao da mi je ime napokon dalo neku svrhu, moj život je zahvaljujući imenu dobio novi smisao.

Tada sam ga ugledao.

Slinavo ljudsko mladunče koje sam oblizivao u vrijeme kad sam još bio jedno cjelovito tele.

Da muknem?

Da ga dozovem?

Nije bilo načina da me prepozna. Tanki jezik virio mu je iz usta, a dvoje ljudi među kojima je sjedilo brisali su mu sline papirnatim maramicama i govorili mu neka uvuče jezik, neka ga ne pokazuje. Ono se otimalo i samo brisalo usta rukavom, uvuklo bi jezik na trenutak, a onda bi ga ponovo pustilo da mu ispadne.

Zašto ga ne poližeš, htio sam doviknuti njegovoj majci, tako bi te razumjelo, ali već su me bacili na vrelu metalnu površinu i jaja u koja sam bio uvaljan počela su se skupljati, pržili su me, prevrtali i bockali malim vilama.

U tanjuru sam ispred njegove majke. Kroz oblog od mrvica i jaja vidim ga kako sjedi njoj s lijeve strane i gleda me, naravno, bez prepoznavanja. Jezik mu ispada. Dok me njegova majka reže na sitne komadiće i umače u gustu bijelu tekućinu i dok polako gubim svijest, ovaj put, vjerujem, konačno, htio bih da barem jedan dio mene, makar u ovakvu stanju u kojem nimalo ne nalikujem ni na što od onoga što sam nekada bio, htio bih da barem jedan dio mene dospije na njegov mali hrapavi jezik koji mu neprestano ispada iz usta.

DAN KAKAV ČOVJEK MOŽE SAMO POŽELJETI

Dobro je biti na svijetu i služiti drugim ljudima. I životinjama, živim bićima općenito. čak i stablima, biljkama, kuhinjskim moljcima, čovječjim ribicama, sobnome cvijeću, uopće, svim pokretnim i nepokretnim stvorovima ponekad je potrebna pomoć.

Nikad ne znaš kad će se ukazati prilika da nekome spasiš život. Na primjer, danas sam spasila život jednog mačeta. Jest da je to jedno beznačajno mače, rahitično, žgoljavo i šugavo, priprosto prugasto, od vlastite majke mačke odbačeno nedonošče.

Ali zar je važno o kakvom je životu riječ?

Rijetko se pruža prilika spasiti neki uistinu vrijedan život. Na primjer, život pape kao poglavara svih katolika ili predsjednika Busha ili živote čak nekoliko stotina sudionika zagrebačke povorke ponosa na koje je dvadesetipetogodišnji mladić poželio pobacati boce pune benzina, pa nek' gore, jest da ih ionako čeka vatra paklena, prema riječima istog onog pape čiji je atentator potaknuo izum novog prijevoznog sredstva, jedinstvenoga papamobila, ali neka vide, neka vide kako život može biti pakao dok su još na ovome svijetu!

Život jednog mačeta jest beznačajan u usporedbi sa životima ljudi. Jednako je tako beznačajan u usporedbi sa životima drugih malih kućnih životinja, mačaka s pedigreeom, crvenookih kunića, mopsova, papigica čija imena se pojavljuju u križaljka i reptila koji su jednostavni za održavanje. Male kućne životinje u trgovinama imaju svoju cijenu. Mače je u moj život ušlo besplatno. Platila sam, doduše, veterinara, cijepljenje, mačje mlijeko u prahu, bočicu za mlijeko, kapi za oči, vitamine, prašak protiv buha, tablete protiv glista, košaru s poklopcem, zdjelicu za vodu, zdjelicu za mlijeko i dva gumena miša.

Veterinar je potvrdio da je mače za svoju dob, nepuna dva mjeseca, pothranjeno i slabašno, sve uslijed nepovoljnih životnih okolnosti. Pronašla sam ga u jutarnjoj šetnji uz jezero, skutiralo se u klupko manje od najmanjega makova zrna i dokotrljalo se ravno meni pred noge. Drhtalo je, oči su mu bile slijepljene nečim bijelim i žutim i nije mi bilo nimalo privlačno.

Moj prirodni impuls bio je okrenuti se i praviti se da ništa nisam vidjela.

Ili sam mogla slijediti drugi svoj, isto tako posve prirodni impuls, da mače, zajedno s tim zahrđalim loncem zavitlam u jezero. Ali ideja da na dnu jezera leži mačji leš u zahrđalom

loncu, da se njime hrane jezerske zlatne i srebrne i biserne ribice, da uz njegovo truplo niknu lopoči čije bih cvjetove motrila za ranih jutarnjih šetnji kako se otvaraju prema suncu i zajedno s njima da se radujem novom danu, ta mi je ideja bila odbojnija nego da se sagnem i pogledam pažljivije to jedno mačje klupko.

- Mače malo, odakle ti ovdje? - upitala sam.

Mače je mijauknulo.

Mače je sa mnom razgovaralo!

I više nisam mogla natrag.

Osim mačeta, danas sam spasila i svog ostarjelog oca, čak nekoliko puta. Prvi put vozeći ga do gruntovnice gdje je trebao ostaviti neke papire, a zatim još nekoliko puta vozeći ga naokolo da mu slučajno ne bi palo pasti napamet da sam sjedne za volan bez vozačke dozvole. Zabranili su mu vožnju na tri mjeseca nakon što je prošao kroz crveno, a nije vjerovao policiji da je bilo crveno, jer odbija vjerovati da sve slabije vidi i nije htio platiti kaznu na licu mjesta, izvrjeđao je policajce, gotovo se s njima potukao. Ipak, nisu ga odveli u stanicu nego na psihijatriju. Dali su mu da pije blage sedative, preporučili da jede više voća i povrća, posebno mrkvu koja je dobra za vid, ali svejedno su mu oduzeli vozačku dozvolu na tri mjeseca.

Vozikajući oca amo tamo saznala sam iz prve ruke za njegovu opsesiju Land Roverima. Vrtio se oko jednog na parkiralištu s uzbuđenjem malenog dječaka koji ima jedinstvenu priliku dotaknuti igračku kakvu ne može dobiti, navirivao se kroz prozor da vidi komandnu ploču, čudio se što nema pogon na četiri kotača i objašnjavao mi da je bio našao jedan za samo šesnaest tisuća, ali da baš tad nisu imali dovoljno novaca.

Poželjela sam odigrati loto, osvojiti milijune i kupiti ocu nekoliko Land Rovera, u raznim bojama i što god još uz njih poželi. Željela sam vidjeti svog oca kako skakuće od radosti.

Povremeno je otac spominjao koliko su doživjeli njegov otac i djed, njegov pradjed i kako se, eto, brat i ja možemo nadati da ćemo dočekati duboku starost. Naravno da je govorio o sebi. Da je iz njega vrištao onaj mali dječak kojega je cijelo djetinjstvo pratila priča o tome kako su njegovoj majci savjetovali neka ga baci u jamu, jer počeo je rat i nije vrijeme za podizanje djece. Onaj dječak koji se sad iznenada bliži sedamdesetoj i obuzima ga veliki strah.

Mene je obuzela duboka nježnost prema ocu, gotovo ista kakvu sam na trenutak osjetila

prema mačetu i jako sam poželjela kupiti mu taj Land Rover. Činilo mi se, kad bih samo mogla kupiti taj Land Rover, onda bi umro miran i spokojan.

Ili čak, usuđujem se pomisliti, nikada ne bi ni umro nego bi se vozio u Land Roveru dovijeka i duže.

O svemu tome mislila sam dok smo na tržnici kupovali pet lokardi, tri lososova odreska i pola kile lignji. I još kilu nektarina, pola kile krušaka i krastavce, kilu i pol onih manjih, za salatu.

Kod kuće sam podgrijala mlijeko za mače i ispekla lososove odreske u aluminijskoj foliji. Izrezala krastavce i paradajze, bilo ih je još od jučer, na salatu, s jabučnim octom.

Poslije smo uz kokice gledali dnevnik, pa film, pa opet dnevnik. Mače je spavalo u svojoj novoj košari, otac je zadrijemao u naslonjaču.

ROĐENDAN

Nedopustivo je da dijete od jedanaest godina cijelo jedno ljeto bude nesretno zato što nije bilo pozvano na rođendan.

Riječ je o rođendanu koji se svake godine, u proljeće, prenosio na televiziji. Kolektivni doživljaj, skladna i radosna omladinska tijela te jedan izabrani koji se uspinjao prema svečanoj loži pridržavajući se za posebno dizajniranu palicu s rođendanskim pozdravima i željama, taj dio rođendana prenosio se izravno i svi smo ga mogli pratiti.

Ali mene je zanimao onaj intimni dio, neposredni susret s Njim u Bijelom Odijelu, u grupi odabrane djece koja su pozvana da zajedno s Njim kušaju minjone i rođendansku tortu. Televizijski prijenos kolektivnog doživljaja nije imao ukusa, pred televizijskim ekranom mogli su sjediti svi, nije bilo nikakve posebne zasluge koja je nagrađivana sudjelovanjem u kolektivnom doživljaju. čak i oni koji kod kuće nisu imali televizor, imali su pravo gledati izravni prijenos u gostionicama, u izlozima trgovina tehničkom opremom koje su tom prilikom ostavljale televizore uključene, mogli su otići kod susjeda ili prijatelja.

Ja sam željela biti odabrana, jesti minjone i saznati kako se odvija proslava rođendana između onih dijelova koji su završavali u dnevniku.

Kakvi su bili sendviči? Kakve su sokove pila odabrana djeca? O čemu su razgovarala s njim dok kamere nisu bile uključene?

Ono što me u cijeloj toj situaciji najviše pogađalo jest da je upravo te godine škola koju sam pohađala u Malom Mjestu bila na redu da pošalje svoje učenike na rođendan. Nije, naime, bila riječ samo o tome da dijete bude odabrano. Postojao je i redoslijed prema kojem su škole mogle odabirati djecu. Nije bilo vjerojatno da će baš svako dijete, tijekom osmogodišnjeg školovanja, imati priliku da ga pozovu na rođendan. Puno se toga moralo poklopiti. Te godine bila je na redu moja škola. I ja sam znala da jesam odabrano dijete i da ću sasvim sigurno biti poslana na rođendan.

Ali je tada moj otac napokon dobio drugi posao. I stan. U drugom Malom Mjestu. I ja sam krenula u drugu školu. U novom stanu bile su čak dvije sobe, jedna za roditelje i druga za mene, mog brata i televizor. Hodnik je u novom stanu bio dugačak, kupaonica i zahod bili su u dvije zasebne prostorije, a kuhinja je bila velika i puna svjetla. Novi je stan imao čak i

balkon.

Sve bih to bila mijenjala i radije bih ostala u našem malom jednosobnom stanu u kojem smo svi, skupa s televizorom i biciklom, spavali u jednoj sobi, samo da ne moram mijenjati školu i tako jednom zauvijek propustiti priliku da sudjelujem u intimnom činu jedenja minjona na Njegovom rođendanu.

Ali mene nitko ništa nije pitao. I na rođendan je otputovala druga najbolja učenica u školi, koja je nakon mog odlaska postala prva najbolja učenica, a ja sam tog ljeta ušla u pubertet i počela voditi svoj prvi dnevnik. U njemu je detaljno opisano koliko sam nesretna što nisam otišla na taj rođendan i koliko sam ljubomorna i koliko zavidim svima iz moje škole koji su tog proljeća putovali vlakom do Zagreba i zatim vlakom do Beograda i tamo su u bijelim košuljama i crvenim maramama razgovarali s Njim i jeli te glupave minjone. Zarekla sam se da ih u životu neću nikad više poželjeti.

Gledala sam prijenos rođendana, u dnevniku sam vidjela i snimke djece koja su prisustvovala intimnijem dijelu proslave, ali nisam primijetila nikoga iz svoje bivše škole. Djece je bilo puno, On se osmjehivao, a spiker je govorio o pionirima koji su pozorno slušali o teškom djetinjstvu na Sutli i bili sretni što imaju cipele i krava im nije pobjegla preko vode pa ne znaju kako će od straha svojoj siromašnoj majci na oči.

Mogli su me imati. Cijeli moj odgoj pripremao me za to. Sljedećeg ljeta znala sam da je nedopustivo da dijete bude nesretno zato što nije bilo na rođendanu. Više nisam bila dijete. Ili sam tako barem mislila nakon što sam napunila dvanaestu i, prema riječima moje majke, počela odgajati samu sebe, a ona više nije znala što da mi kaže.

GRGUR BRINJANIN

U jesen 1647. Grgur je isplivao na desnu obalu rijeke Krke. Niz brinski kanjon kotrlja se kamenje, gnijezdi se u korijenju sitnoga grmlja i ne da mu da raste. Na visoravni ponad kanjona zrele su drinine i oskoruše, najviša su stabla koštela i murvi. Hruštevi se pare na zrnastim bijelim i modrim plodovima, a bosonoga i musava djeca gacaju po otpalom voću i hvataju kukce slijepljene jedno o drugo, razdvajaju ih smijući se.

- Gledajte onoga! - uzvikne djevojčica, dok joj sladak sok curi niz bradu. Pred njima stoji Grgur, nasmijan, još uvijek svih zubiju u glavi i priseban.

- Pomoz' bog djeco! - govori.

- Pomoz' bog i tebi - odgovori najstariji dječak - oklen?

Grgur moka sjedne s djecom pod koštelu *na vr' strane* da im pripovijedi kako je stigao s one strane Krke, pobjegao Turčinu koji ga je na konju vijao sve od jedne do druge rijeke pa do Krke i dovikivao za njim kletve dok je Grgur plivao ne bi li spasio barem živu glavu ako ne i sve zube u glavi. Ponijeli su ga virovi, potopili jednom, pa još jednom i tako nekoliko puta dok Turčin nije pomislio *utopi se nevjernik* i odustao od potjere.

Tako su Grgura u selo dovela djeca i nitko nije imao ništa protiv da Grgur tu i ostane. Uselio je u kamenu pojatu što je ostala prazna još otkako su od kuge pomrli Bilinići, a priča o tome kako je pobjegao Turčinu vremenom je postala kićenija i strašnija.

U jednoj verziji u rijeku je skočio Turčin, a Grgur je na njegovu konju prešao na drugu stranu i tako stigao do sela. U drugoj su djeca kamenjem i drekom otjerala Turčina i spasila Grgura. U trećoj je Grgur skočio u vodu njedara punih turskog zlata (jer, zašto ga je Turčin gonio, o tome nije bilo riječi niti u jednoj od nekoliko verzija, naprosto je bilo u naravi Turčina da ganja *rišćanina*, naočitog i visokog, svih zubiju u glavi). Još i danas, u potrazi za zlatom, dječaci rone na dno rijeke.

U gornjem selu pripovijedali su kako je Grgur oženio *nji'ovu* curu i s njom rodio jedanaestero djece, pet ženskih od kojih su dvije umrle još u kolijevci, a tri se udale u grad, sedam muških od kojih potječe sedam najstarijih prominskih loza. U donjem selu govore da je Grgur oženio *nji'ovu*, svih devet im sinova stradalo je, ili u rijeci ili u borbi na Bogočinu, a Grgur i njegova žena umrli su jedno za drugim i sahranjeni su pod bajamom što ga je

onomad pogodila munja i samo su ugarci od njega ostali.

Stara Tištanovka tvrdi da Grgur nije ni ostao u selu dulje od godinu dana, kamoli da se oženio, ali da ima djece njegove djece u selu i ona zna tko su kopilad, ali ne želi nikom reći jer nisu djeca kriva što je Grgur bio baraba i tko zna gdje je još ostavio pokoju uciviljenu djevojku kojoj se ionako više ni grob ne zna i bolje je da današnji ne znaju tko im je rod, a tko tazbina.

Ali, Grgur je ipak ostavio nešto iza sebe, čak i ako je najvjerojatnija verzija stare Tištanovke. Za vrijeme svoga kratkog (ili dugog?) boravka u selu započeo je ogradu, kamenu, usred ledine. Grgure, tu ništa ne raste, što će ti ograda, govorila su djeca. Seljani su odmahivali glavom, o lud li je, lud, kako li je samo lud, bit će da ga je Turčin ipak klepio po glavi. Neka se nađe, odgovarao je Grgur i nastavljao slagati kamen na kamen, jedan saliven u drugi, ponekad je danima tražio kamen koji pristaje o drugi. Hodao je ledinom, zagledao kamen po kamen, neke je odmah bacao, druge slagao na gomilice uza zid, neka se nađe, mrmljao je sebi u bradu, ako ne valja sad, možda će dobro doći kasnije. Svakom kamenu pristaje drugi kamen, samo ga treba pronaći, tako je Grgur govorio dječacima koji su mu povremeno pomagali. Sve dok im roditelji ne bi naredili nek se prime pametnijeg posla nego što je igra s naludim Grgurom. E, Grgure, je l ti to dvorac zidaš, pitali su ga pastiri. Ne, nego vraćam kamen na kamen, odgovarao je Grgur. Jednom je sav taj kamenjar bio velika planina, objašnjavao je Grgur djeci. Ploča sva od jednoga komada, *cila cilcata, cila cilcata*, ponavljao je. Pa što si naumio Grgure, da planinu sazidaš, smijali su se seljani. Neka se nađe, odgovarao je Grgur.

Gdje je i kako skončao, ni Tištanovka o tome ništa ne zna. Eno mu ograde i dan danas na livadi. Sve kamen u kamenu, više ni ne vidiš gdje i kako su spojeni.

IZLET

Carska bara je prirodni rezervat nadomak Beograda, na putu za Zrenjanin. Nakon pančevačkog mosta skrenule smo lijevo, ne desno i tražile znak. Prolazile smo predgrađem nalik zagrebačkom, nalik predgrađu Tbilisija, bilo kojem istočnoevropskom predgrađu. S kućama čiji prozori gledaju u svim smjerovima, izgrađenima na divlje, vrlo običnim kućama i kućama neobičnih oblika. Jedna je čak nalikovala manastiru, a gotovo sve su bile samo gola cigla. Pitam se tko živi u običnim, a tko u neobičnim kućama.

Nakon predgrađa nailazimo na poljane, žitne, u njima makovi i ljubičasti neki cvjetovi stožastog oblika (na povratku ih poželim ubrati i staviti u vaze na prozorima, ali sjetim se da nemamo nikakvih vaza i ne da mi se zaustavljati uz cestu, razmišljam o tome kako trebam sastaviti popis stvari koje sam željela, a ipak nisam učinila). Još dva pogrešna skretanja, vraćanje istim putem i nalazimo znak – hotel Sibila, Ečka.

Pored hotela su veliki bazeni, tovišta riba. Konobar nam kaže da uzgajaju smuđeve, šarane i još neku ribu kojoj nisam upamtila ime. Na rubovima bazena skupljaju se rode. – Gle, rode – kažem. – Da, rode – kaže ona.

Sparina je, sunce prži iako je tek svibanj, ljeto još nije počelo. Pijemo kavu ispred hotela, ispod suncobrana koji odbija svjetlost, ali propušta vrelinu. Zadovoljna sam. Negdje sam drugdje, uz vodu, igram se turistkinje u okolini Beograda i smišljam avanturu. – Ne, nećemo unajmiti bicikle – kaže ona. Ne, nećemo na brod koji, kako je rekla recepcionerka hotela, iz pristaništa kreće u tri. Predugo bismo čekale. Odlazimo do pristaništa, uz obećanje konobaru da se nakon šetnje vraćamo na ručak, na ribu.

Uz vodu za koju ne znamo je li jezero ili rijeka ili je kanal, ali puna je trske i mutna od blata, ljudi u grupicama, na drvenim klupama i stolovima rasprostrli su svoju hranu, piće, roštiljaju i igraju odbojku. – Vidiš, mi nismo ponijele ni pohanu piletinu – smijemo se. U ruksaku nosim dvije bočice *Voda voda vode*, kupile smo još jedne cigarete (na jednom od mjesta gdje smo stale da pitamo gdje li je više to izletišta), dva para čarapa za slučaj da nam bude nezgodno hodati visokom travom. Nema visoke trave. Staza zdravlja kojom smo se zaputile, uz vodu, kroz šumu, utabana je uska stazica, uz nju rastu koprive i divlje grmlje, s lijeva je voda i mi koračamo udišući šumski zrak.

Tek na jedno nismo mislile, mi, neiskusne u prirodi. Na komarce. U početku ih ima malo i

tjeramo ih odmahujući, a zatim ih ima sve više, nasrću na nas u rojevima, naša se šetnja pretvara u žustar hod, samo da stignemo do kraja te jebene staze zdravlja, da se ne moramo vraćati istim putem i sretati – da li uvijek iste? – komarce. Pri kraju gotovo da trčimo. Iako ni same ne znamo gdje je kraj. U početku primjećujem stabla, sitnu biljku trputac koju poznajem iz djetinjstva, domaći listić koji je prisan, tek jedan primijetim dok koračam. Preko barica blata postavljeni su panjevi, hop i hop, staza je ravna, nema uspona, povremeno stanemo da vidimo rijeku ili kanal ili što li je ta voda pored koje koračamo, ali stajati ne možemo dugo, jer komarci napadaju. Ona je već razradila cijelu tehniku obrane, redosljed udaranja po rukama pa po licu, dok hodam ispred nje ona primjećuje da se komarci oko mene roje i svaka od nas ulazi u svoju fantaziju. Njezina je o tome kako su nas opsjeli rojevi komaraca i nema načina da se od njih obranimo, pita me nakon koliko uboda postaje opasno, a ja se smijem i govorim kako to nije ništa iako me komarci sve više nerviraju i pitam se koji mi je kurac bio da idem na izlet (jer ja sam to tražila) umjesto da lijepo sjedimo doma, divimo se svom stanu i uživamo pod klimom. – Kiša će – govorim. – Neće još – govori ona.

Staza je duža nego što smo mislile. Ili ja jesam na oznaci na početku puta primijetila da hodanje traje cijeli sat, ali nekako sam na to zaboravila. Usput susrećemo druge šetače. Jedna nam žena kaže: – Što dalje idete, ima ih sve više. – Kolebamo se, da se vratimo, ali glupo je vratiti se istim putem za koji znamo da na njemu jesu komarci, moguće je da tamo negdje na kraju komaraca više nema. Zemlja je crna, nebo je tmurno i zrak je težak. – Bube su svuda oko nas – plašim je – a u toj bari koju zovu rijekom ili kanalom ili jezerom kriju se čudovišta o kojima nismo ni sanjale.

Tek, točno u tri, taman kako je obećala oznaka na početku puta i o kojoj nisam željela više misliti, pojavljuje se pristanište. To je kraj, tu završava staza zdravlja. Na putokazu prema šumi stoji oznaka za vidikovac, ali mi više ne želimo tamo.

I, gotovo kao u bajci u kojoj junakinje na kraju avanture očekuje nagrada i spas, na malom šumskom pristaništu čekao je čamac. Taman smo još nas dvije stale u njega. Lik koji upravlja čamcem, koji možda jest nekakav vodič, a možda i nije, kaže da možemo u čamac ako platimo kartu. Naravno, pa to smo i mislile, platile bismo sad bilo što, samo neka nas makne od komaraca.

Mirno sada plovi mali čamac, vraća nas na prvo pristanište. Ispred nas sjede roditelji s djevojčicom, dvanaest joj je ili trinaest godina, ima veliki fotoaparati s kojim može zumirati, kroz objektiv gleda životinje na obali na koje je upozorava vodič. Ja brbljam o tome kako je tek nešto veći čamac vozio u Ugandi, u Viktorijinom parku, samo što su tamo, osim jata

ptica, iz vode izranjali nilski konji, plutao je pokoji krokodil, uz rub amsterdamskih kanala njihale su se kuće-brodovi, zgodan način rješavanja stambenih problema, brbljam kako je ovo kao da smo u Veneciji, iako taj čamac nije gondola niti nam čamdžija pjeva dok mi razgledamo turiste na mostovima i divimo se zgradama na stupovima velebitskih hrastova.

Ovdje na obali čekaju kornjače. Povremeno iz šipražja uzlete ptice, rode najčešće. Vodič govori o vodomaru, plavoj ptici koja je izuzetno lijepa i izuzetno rijetka. Bjelouška nam preplivava put. U susret nam plovi veliki drveni brod. Govorim joj, to je onaj u tri za kojeg mi je rekla recepcionerka. Ona se boji da će nas zanjhati valovi. Na trenutak izgleda kao da ćemo se sudariti. Ali ne događa se ni jedno ni drugo. Kormilari, i velikog i malog broda, spretno mimoilaze jedan drugog, dok nama na malom čamcu mašu djeca s velikog broda.

Djeca se zabavljaju. Susret s malim čamcem doživljaj je uključen u avanturu putovanja ovim kanalom, rijekom ili jezerom (jer, iako je usko, voda jedva da se kreće). Komaraca na brodu nema. Brojimo ubode. Na meni ih ima gotovo trideset, na njoj desetak. – Komarci su za tebe uvijek spremni, – govori s prijekorom. Da, ja dozivam komarce i bube i sva ta zla leteća bića, mislim u sebi. – Ništa neobično – kažem glasno.

Ta rijeka kojom smo plovile u malom čamcu, uz koju smo hodale bježeći od komaraca, zove se Stari Begej. Carsku baru, koja je tek nešto malo dalje, nismo ni vidjele. To ostaje za drugi put. Ako B. ne odluči da joj je prirode bilo dosta jednom zauvijek, jer bube su napasne i tko zna je li joj otekline nad okom od uboda komarca ili od neke nepoznate i strašne i vrlo opasne bube, jer priroda je neugodna i nimalo higijenska, od prirode se umire.

RAZGLEDNICE VALJA ODMAH POSLATI

Mnogo je toga što danas ne razumijem, nagomilalo se s godinama.

Svejedno sve te nerazumljivosti uredno slažem na police, upisujem u katalog i bilježim razinu nerazumljivosti. Naša razglednica, na primjer, kupile smo je zajedno, još na Dugom otoku i nikome je nismo poslale.

Potpisale smo je zajedno.

B. i A.

- Nema veze - sjećam se da sam tada rekla. - Jednom će nam dobro doći.

Iznad naših imena još uvijek je praznina. Iako, danas je to jedna posve druga praznina u odnosu na vrijeme kad je nastala.

Smijem li kazati da je tada bila riječ o prostoru nade? U kojemu još ničega nema, ali čini se da je izvjesno kako će se popuniti lijepim slovima, dobrim željama, volimo vas, mislimo na vas i pozdravljamo, budite dobro.

Danas je to neki drugi prostor, žućkasto-siv, kao da bi mu dobro došlo krečenje.

Nada se nekamo preselila, potrošila.

Miriše na plijesan, a tamo gdje miriše na plijesan ne može biti nade.

Razglednice valja odmah poslati. Nikako nije dobro sačuvati ih za *možda će nam zatrebati*.

Ne razumijem više zašto smo izabrale upravo tu razglednicu. Na njoj nema ničega što bi kazivalo: gle, u to smo vrijeme jedna drugu voljele strasno i bezobzirno, prema svijetu oko nas i prema sebi samima, u to vrijeme nije bilo nimalo sumnje da ćemo trajati, jer naša su tijela tada savršeno prijanjala jedno uz drugo, obla i posve podatna.

Sjećam se, bilo je malo nezgodno s mojom desnom rukom, nikako je nismo uspijevale namjestiti tako da nam ne smeta. Ali tada to nije bio problem. Usnule bismo, banalno je to ponavljati, sretne što imamo jedna drugu.

Još uvijek imamo jedna drugu, ali nekako to nije baš to. Osim desne ruke sad je tu još mnogo

toga što ne uspijevamo namjestiti tako da ne smeta. No, više se i ne trudimo.

Ne razumijem to.

Na katalošku karticu, pod *razina nerazumljivosti* upisujem: visoka.

LUCIJA LIROVA

Tog ljeta, za velike pripeke tri dana prije Velike Gospe, u rudniku boksita gdje je kopao Lucijin otac dogodila se nesreća. Još istoga dana Luciju Lirovu odnijeli su vrazi.

(O kakvim je silama riječ kad žene netragom nestaju, a zemlja se urušava sama u sebe?)

U kužini je na stolu ostao pun tanjur *manistre*, malo *kuvana mesa* i komad *kruva* ispod peke. Komad kruva i malo pršuta, tako je govorio Lucijin otac koji će nekoliko godina kasnije postati *did ditetu* Lucijina starijeg brata. Ne znamo gdje je bio Lucijin brat u trenutku Lucijine otmice. (Nestanka?) Znamo da je njezina majka otišla do Javorka (izvor u kanjonu rijeke Krke) po vodu. Otišla je noseći drvenu *vučiju* na leđima, s najmlađim *ditetom* u naramku. Lucija je sama podgrijala manistru i odrezala komad kruva ispod peke koji su ona i *mater* dan prije ispekle u vatrenoj kući. Lucijin otac tog je dana radio poslijepodnevnu smjenu u rudniku. Sitna *dica*, njih petero, *dica i muškići*, pasla su stoku i pazila jedno na drugo. Krava Milenka, kasnije će kazati jedan od starijih muškića, počela se neobično ponašati negdje pred sumrak. Prestala je pasti i nekoliko puta tužno zamukala. – Vrlo tužno – rekao je dječak. Poslije je danima odbijala hranu, ali nakon intervencije zadružnog veterinara stanje joj se popravilo i još je dugo svake godine na svijet donosila po jedno zdravo i veliko tele koje su Lirovi odvodili u klaonicu čim bi očvrsnulo na nogama. Milenka je tužno mukala za svojom teladi, ali nikada toliko tužno kao kad je nestala Lucija. Tako je kazao muškić, Lucijin mlađi brat.

Krava Milenka bila je Lucijina ljubimica. Crna krava s bijelim biljegom na čelu i blesavim kravljim pogledom. – Pametno moje – tepala joj je Lucija kad bi Milenka u sumrak, dok su djeca još bila zanesena igrom *piljaka*, a Lucija u knjigu o besprijekornome životu svete Katarine, krenula prema kući i zamukala. – Vrijeme je – rekla bi Lucija djeci i svi bi zajedno pošli za kravom Milenkom. I Milenka je voljela Luciju. Svako jutro, prije svitanja, kad bi Lucija došla da je pomuže, Milenka bi nježno muknula i liznula Lucijin lijevi obraz.

U *kužini* su, osim tanjura punog manistre, ostali prljavi *sudi* i pun *važ* vode u kojem je Lucija običavala utapati muhe. Bilo je ljeto. Velika pripeka tri dana prije Velike Gospe. Lucija se spremala u pohod na Visovac i veselila se tome kao malo dijete. Nije bilo nikakva razloga da Lucija nekamo ode od svoje volje. A kamo bi, uostalom, i otišla? Da je krenula preko gaja u Mrakovo, netko bi je već primijetio. Da je krenula, *nanoge*, prema sjevernom dijelu okruga

opet bi je netko vidio. Sela su posvuda imala ljude koji gledaju. Lucija nije bila malo dijete da se izgubi u kamenu. Bila je cura od šesnaest godina. – *Zaudaju* – govorio je njezin otac. Kud bi samo žensko pošlo u *po bila dana*? Osim ako nije bilo udato žensko koje s drvenom vučijom na leđima odlazi po vodu do petnaestak kilometara udaljenog izvora.

Lucija je svake godine o Velikoj Gospi odlazila na Visovac. Tri godine prije nego što je tajanstveno nestala, upoznala je u samostanskom dvorištu Jeronimu, časnu od nekih trideset i kusur godina, lijepa i okrugla lica koje se osmjehivalo dok je Lucija sa čuđenjem promatrala ljepotu uokvirenu sestrinskim pokrivalom za glavu. Jeronima je poznavala latinski i grčki, govorila francuski, talijanski i njemački, ali na hrvatskom je najčešće šutjela. Njezinu je ljepotu prva primijetila Lucija.

– Lucija će u *minjurice* – rekao je stariji brat nakon što se Lucija s Visovca vratila noseći knjigu o životu svete Katarine. S posvetom: *Luciji Lirovoj, u sjećanje na praznik Velike Gospe 19.., Jeronima*.

– Dok sam ja živ, neće – bilo je sve što je rekao Lucijin otac.

Jedina osoba koja vjeruje da zna što se dogodilo stara je Tištanovka koja živi u kući na kraju sela.

– Luciju Lirovu odvezli su vrazi – kaže stara Tištanovka.

– Odvezli?

– U zelenoj karoci – objašnjava stara Tištanovka.

Tištanovka živi sama u kući na kraju sela, ima preko osamdeset godina i tko da joj vjeruje? Selo se na *kolarištu* smije njezinoj priči. Kolarište je centar sela i svijeta. U zvjezdanim noćima starci na kolarištu pripovijedaju priče koje tjeraju san s očiju i oštire sluh na lavež brinskih čagljeva. Oko kolarišta su postavljeni zidići u kojima se kamen drži kamena kao saliven. Iza njih, u avlijama, čuče starice i rastu bajamova stabla.

Lucija je s proljeća brala bajamove cvjetove i njima ukrašavala svoje duge crne pletenice. Njezine su kose bile najduže u selu. Prala ih je *lukšijom* u kišnici i sjedila na kamenu ispred kuće, puštala da joj vlažna kosa sjaji i da joj se dive djevojčice iza susjedove ograde.

– Bila je *vražja* – kaže stara Tištanovka, pa su je vrazi i odnijeli.

Visovac je komad zemlje i stijenja oko kojega se svija rijeka. Jeronimu je davno odnijela voda. Utopila se još istoga ljeta na povratku s proslave Velike Gospe. (O kakvim je silama riječ kad žene netragom nestaju, a zemlja se urušava sama u sebe?) čamac se prevrnuo, bilo je *drž i pomagaj*, Jeronimu je dohvatio iznenadni vir i njeno tijelo više nisu pronašli. Na misi zadušnici u crkvi svetoga Marka spomenuli su njezino ime, predanost Kristu i šutljivost kao prve joj vrline i sestre su poslije svakoga dana molile u tišini za pokoj duši njihove družbenice časne Jeronime.

U obiteljskom albumu Lirovih sačuvana je samo jedna Lucijina fotografija. Kose svezane u pletenice, širokog osmijeha i lijeve ruke oslonjene o bok, pozira zagrljena s dvije prijateljice u dvorištu škole. Tu ima trinaest godina. Lucija je u dugoj suknji na točkice, tamnoj, boja se ne vidi na fotografijama iz tog vremena. Sivkasta je trava u kojoj stoje, Lucija i djevojčice koje su danas žene.

* * *

Zovem se Lucija. Ime sam dobila po očevoj sestri koja je nestala jednog ljetnog poslijepodneva prije trideset godina. Nakon nesreće u rudniku boksita, koja se dogodila istoga dana kad je nestala Lucija, moj djed nikada više nije sišao pod zemlju. Tetka Lucija odletjela je nebu pod oblake.

PORUKA

Sitni komadići metala na njenim naušnicama zveckali su pri svakom pokretu.

- Ja ću na kraju svakako živjeti u Americi - rekla je dok smo sjedile na kavi zajedno s još dvije polaznice marketinškog tečaja za nezaposlene.

- Gdje u Americi? - pitala sam.

- U Hollywoodu, naravno. Tamo rade filmove. - Oko vrata je nosila križ optočen svjetlucavim kamenčićima. Nije bila riječ o još jednom modnom detalju. A. je bila duboko religiozna osoba.

Kao djevojčica svake je nedjelje zajedno s majkom odlazila u crkvu. Uživala je slušati svećenikov glas i voljela je crkveno pjevanje. Nije obraćala pažnju na sadržaj propovijedi niti je pamtila tekstove pjesama. Bili su važni zvukovi, uz njih su oživljavale slike. Blago Marijino lice osmijevalo se upravo njoj i ona je uzvraćala osmijeh. Na licima svetaca vidjela je radost i odobravanje. Dobroćudno su je pozdravljali i ona je znala da je vole. Znala je da bdiju nad njom i nakon što završi misa i oni ponovo, nepokretni, potonu u zidove.

Jedino je Kristovo lice ostajalo tužno. Bio je zabrinut. Godinama je Krist bio zabrinut za nju i ona je znala zašto. Ako ostane u ovom malom mjestu, bogu iza nogu, nikada neće, nikada neće... Nije znala što nikada neće, ali bilo je to svakako nešto izuzetno značajno, to zbog čega nije mogla ostati u tom malom mjestu. Ali, kamo bi trebala otići? Što je to što treba učiniti? Molila se: - Oče naš, koji jesi, što mi je činiti, kruh naš svagdašnji, daj nam danas, što mi je činiti, oprosti nam grijehe naše, što mi je činiti... - Sve dok jednog dana, pri samom kraju nedjeljne mise, nije ugledala Krista kako se osmijehuje i govori: - You belong to Hollywood. - Marija je klimala s odobravanjem, sveci na zidovima uskomešali su se i uzbuđeno ponavljali: - Yes, yes, you belong to holly wood. - Toliko je engleskoga naučila u školi i razumjela je što joj govore. Ako već treba živjeti u Hollywoodu, onda je posve jasno i to da će snimati filmove. Što drugo da čovjek radi u Hollywoodu? Shvatila je i zašto je jedino ona u crkvi vidjela pokretne slike. Bio je to samo način na koji su joj više sile poručivale da se upravo time treba baviti u životu - filmovima. Poslije toga više nikada nije vidjela svece kako se pomiču. Nije bilo potrebe, znali su da je shvatila.

Jednom sam bila u mjestu gdje je A. odrasla. Stali smo tamo na povratku s mora. Sjećam se

da smo se izgubili tražeći izlaz na autoput. Upamtila sam da je na jednom raskršću bio znak za mjesto neobičnog imena, Sentsilva ili Sentsilvano, tako nešto. Znam sigurno da mi je Lucija, ona poznaje taj kraj, objasnila da to znači *sveta šuma* i da je tu smješten samostan ili sanatorij, a možda i jedno i drugo.

RJEŠENJE ZA OSVJEŽENJE

Još uvijek često čitam kriomice. Na primjer, sjedim za kompom i kuckam prve retke izvještaja koji sam trebala predati još jučer. Najviše nakon jedne strane bude mi strašno dosadno. Čak i ako sam sama u sobi, ne usuđujem se naprosto izvući knjigu, izvaliti se na sofu i čitati. Radim kod kuće i stalno mi je radno vrijeme. Dok drugi sjede u uredima pod pogledima svojih kolega, šefova i stranaka, ja nisam ni pod čijim nego svojim pogledom.

Obećala sam sebi da ću u radno vrijeme raditi, a u slobodno vrijeme se odmarati. Stavila sam iznad radnog stola natpis *od devet do pet*. Jedno vrijeme pokušala sam se furati na ritam svojih staraca iz socijalističkog djetinjstva pa sam držala natpis *od sedam do tri*, ali tad bih redovno zaspala na posao. Zapravo, ležala bih u krevetu i svaki put kad bih otvorila oči i ugledala svoj *ured*, koji se sastoji od radnog stola, ergonomske stolice i gomile nesređenih papira, obuzeo bi me užas i ja bih se okrenula na drugu stranu. Uglavnom, ja radim u slobodno vrijeme. U radno vrijeme džabalebarim.

Dok radim i kad prestanem gledati samu sebe, izvučem ispod papira Pipi Dugu Čarapu ili Vjetropirku Evu, ili Družbu Pere Kvržice i guštam par stranica dok mi se ne napune baterije. Dovoljno je samo par minuta da bih mogla nastaviti. To čitanje kriomice strašno osvježava. Skoro ko Coca Cola. Ili kao kad se upiškiš, nakon što si popila litru kole i još si morala čekati pola sata prije nego što si u gradu našla pristojan zahod.

OCEAN

Početak devedesetih jedan mi je stariji čovjek, bilo mu je tada preko osamdeset, dao koristan savjet. Na moju dilemu o tome kako nisam sigurna što bih u životu trebala raditi odgovorio je: *Go where there is suffering.*

Bio je to Adam Curle, u Drugom svjetskom ratu britanski časnik, a kasnije mirovni aktivist, kveker i pjesnik. Upoznala sam ga kad je već bio posve sijed, vid mu je bio slab, ali hodao je posve uspravno. S njim sam, u uredu Antiratne kampanje u dvorišnoj zgradi u Tkalčičevoj, negdje u proljeće devedeset i druge, prvi put iskusiła budističku meditaciju o povezanosti svih živih bića. Nas nekoliko sjedilo je u krugu, duboko smo disali i pratili Adamove riječi. Trebali smo zamisliti da smo od struka naniže uronjeni, taman negdje oko pupka, u jedan veliki ocean. Dio smo tog oceana i samo smo nakratko iz njega provirili u svom trenutačnom obliku u naše sadašnje živote. Tad sam vrlo intenzivno osjetila svoju povezanost sa cjelinom. Poslije sam još danima hodala gradom promatrajući s osmijehom ljude na ulici, jer u svakom sam vidjela i samu sebe, u jednom drugom obliku, koji se tek na trenutak, taman koliko traje jedan ljudski život, poput jednog i jedinstvenog vodoskoka pojavio.

FRAGMENTI

Jedan moj srednjoškolski kolega naslovio je svoj referat iz povijesti filozofije *Fragmenti*. Nama ostalima to je bilo smiješno, jer bilo je jasno da fragmenti mogu biti samo Heraklitovi i to samo zato što do nas nije dospjela cjelina njegova djela. Bili smo jako pametni, mi ostali. Taj kolega je ionako bio epileptičar, dakle čudak. Povremeno bi usred sata stao govoriti sam sa sobom, nitko ga nije razumio, a nastavnica bi poslala nekoga od nas da iz tajništva što prije nazovu nekoga od njegovih da dođu po njega da ne ometa nastavu. Nekoliko nas pametnih upisalo je filozofiju. I čudak je pokušao, ali nije uspio. Nama ostalima to je bilo smiješno.

Danas mi više nije smiješno. Danas mi je žao što ne znam o čemu je bila riječ u *Fragmentima*. Kad bih ponovo imala osamnaest ili devetnaest, tu negdje, može i sedamnaest, sve bih učinila drugačije.

Na primjer, znala bih odgovoriti na profesorsku dosjetku: – Skinite se kolegice, ali ne sasvim. – Ne bih se još dublje uvukla u svoju skijašku jaknu, rekla da mi nije vruće i ne bih jedva promucala jedno od tri pitanja brižno pripremljena za prvi odlazak na konzultacije. Rekla bih odlučno: – Profesore, Vaš komentar je krajnje neumjestan. U hramu znanja, nacionalne kulture, povijesti i književnosti, na odsjeku koji tvrdi kako njeguje ljubav prema mudrosti, takvim priprostim primjedbama nema mjesta. – I profesor, u akademskoj hijerarhiji tek viši znanstveni asistent, pokorno bi pognuo glavu i zacvilio: – Oprostite, molim Vas, ni sam ne znam što mi je bilo. Ništa loše nisam mislio. – Naravno da bih izašla zalupivši vratima. Tužila bih ga sveučilišnom vijeću zbog seksualnog uznemiravanja, cijela prva godina, nas tridesetak studentica potpisalo bi peticiju da ga izbace s fakulteta i zabrane mu svaki kontakt s mladim ženama. I s muškarcima, jer nikad se ne zna. Poslije bi se on otrovao, kao Sokrat, a meni bi bilo malo žao. Ili bi mi bilo jako žao pa bih se, mučena grižnjom savjesti, i ja otrovala.

Ili bih rekla: – Profesore, znam da bi Vam bilo zanimljivije da se skinem nego da Vas bilo što pitam, ali to možemo ostaviti za kasnije. Sad bih rado da mi kažete gdje mogu pronaći još Heraklitovih fragmenata, ove sam pročitala, sve mi je jasno, ali nije mi dosta. – Profesor bi na to zapanjen uskliknuo: – Nitko nikada nije tražio još! Kolegice, Vi ste prvi! – Iz najdonje ladice stola izvukao bi škrinjicu optočenu opalima, smaragdima, rubinima, raznobojnim kamenčićima, školjkicama i ogledalcima, pažljivo bi je preda mnom otvorio, a meni bi se

zacaklile oči. – Smijem li ih prepisati – zamolila bih profesora. – Samo iz moje ruke – rekao bi on. Pristala bih s punim razumijevanjem. Kad bih ja imala škrinjicu s nikad objavljenim Heraklitovim fragmentima, nikome je ne bih ni pokazivala. U bilježnicu s uzorkom trgovačkog papira brižno i puna strahopoštovanja precrtala bih znakove s glinenih pločica i ponijela ih kući da u miru dešifriram smisao i značenje.

ŠUMSKA

Rado bih jednom imala vrt, oko male kuće gdje živim s mačkama i kuham, u velikom loncu, varivo od leće, slanutka i mrkve. Kuham varivo za unuke i čekam da stigne poštar na biciklu i donese mi pismo u bijeloj omotnici na kojoj je lijepim rukopisom moje kćeri ispisano moje ime i adresa, piše da sam *Stara Majka* i stanujem u *Ulici uz potok bez broja*, u *Šumskoj Gornjoj*. Ili *Šumskoj Donjoj*.

Ako nema još mjesta koje se zove *Šumska*, molim vlasti da što prije donesu odluku o dodjeli imena nekom prikladnom mjestu! Neka raspišu javni natječaj na koji će se javljati šumske mjesne zajednice ili barem one koje su nekad bile u šumama i imenom se žele sjećati. Javit ću se da budem u komisiji za procjenu pa ću izabrati *Šumsku* koja mi se najviše bude sviđala, tražit ću da mi tamo daju malu kuću, s vrtom, unucima i mačkama, nekoliko velikih lonaca za kuhanje juha i variva od leće i slanutka, koprive i vrganja, može i malo mrkve, tako da mi poštar može donijeti to pismo.

Jedva čekam da stigne. Ne mogu se odvojiti od prozora, eto i varivo mi je pokipjelo dok čekam tog poštara, bit će da je pao s bicikla ili je zaboravio, pa da, napio se i zaboravio da mora još do *Šumske* jer u torbi nosi pismo moje kćeri, o kako je samo neodgovoran taj poštar!

DUGME

Na svakoj mi košulji nedostaje barem jedno. Na jaknama imam kopče ili patentne zatvarače. Za rijetke dimnjačare u novčaniku nosim obično bijelo, s četiri rupice.

Iako, nisam sigurna vrijedi li ako se uhvatim za dugme koje nije pričvršćeno i koje nema drugu svrhu osim da me podsjeti da je sreća, samo ako je imam dovoljno da u pravom trenutku susretnem dimnjačara, u mojim rukama.

UČINKOVITOST

U današnje vrijeme učinkovitost se visoko vrednuje. Poželjno je učiniti štogod učinkovito ili još učinkovitije. Na primjer, uredno složiti majicu u manje od dvije sekunde, ili tako nekako. O tome na You Tubeu imate film, vrijedi pogledati čak i ako vam nije stalo do urednog i učinkovitog slaganja majica ili košulja.

Mene pak zabavlja zvuk same riječi, razveselim se kad čujem to *u-čin-čin-učinko-čin-učinkovitost*. Osim toga, učinkovitost krije mnogo drugih riječi koje s njom nemaju previše veze. Čin je, naravno, jedna od očiglednijih.

Čin-čin, kucnut ćemo čaše jednu o drugu, pogledati jedno drugo u oči (to se mora, inače kao da se niste kucnuli, pravila su pravila).

Ali ako odvojim *čin* od *kovitosti*, mogu li tvrditi da je kovitost osobina tvari koja je podložna kovanju, čak i kad nije vruća, kao željezo. Ili je to samo okrnjena znakovitost znaka? Provjerila sam, u rječniku nema kovitosti. Postoji kovljivost, ali to je nešto posve drugo. Iako, želim li biti iskrena, učinkovitost nije vrlina kojom se mogu pohvaliti. Obično sam vrlo spora, dok učinkovitost zahtijeva brzinu. Više sam sklona točnosti nego brzini, ali ni moja sporost ne jamči da ću uspjeti zadržati dovoljno pozornosti i postići potpunu točnost.

Koliko god me privlači zvuk same riječi, toliko me odbija pomisao da bih i sama morala biti učinkovita. Što ne znači da je ne cijenim drugdje.

Na primjer, jedna od značajnijih organizacijskih inovacija prošloga stoljeća bilo je uvođenje jedinstvenog reda za više šaltera. Prvi put sam takav red vidjela na njujorškom aerodromu i priznajem da ga nisam isprva razumjela. Kao što ga još uvijek ne razumiju mnogi kad prvi put uđu čekaonicu s natpisom *jedan red za sve šaltere*. Ponekad nije jasno gdje taj red započinje, *tko je posljednji?*, uzvikuje novopridošlica, ali nitko ne želi priznati da je posljednji. Takav jedinstveni red primjer je organizacijske učinkovitosti, ujedno i pravednosti. Osigurava, naime, da učinkovito rasporedimo ljude među šalterima, na način da svatko dođe na red shodno vremenu dolaska, odnosno prema trenutku kad je stupio na kraj reda. Jedinstveni red za čekanje na nekoliko šaltera značajna je civilizacijska inovacija, govorio je, sav ponosan, kao da je upravo on jedan od zaslužnih, moj američki profesor organizacijske teorije.

Učinkovitost je odnos vremena i resursa. U što manjoj jedinici vremena, sa što manje resursa, valja postići što više učinaka. Uvećati što je malo. Smanjiti što je veliko. Usporiti prebrzo. Ubrzati sporo. Svesti na pravu mjeru. O tome je, čini se, riječ kad je riječ o učincima.

Rado bih da je gradski prijevoz učinkovitiji, da su takve državne službe i zdravstveni sustav, policija da je učinkovitija u suzbijanju kriminala... Ali rado bih da život kao takav bude nešto manje učinkovit. Sporiji. Da se ne troši tako brzo.

Suvremena znanost o upravljanju tako nastoji učiniti što više ne bi li povećala organizacijsku učinkovitost. Proizvodnu učinkovitost. Kako da što brže načinimo što više sa što manje. Više čega? Koliko brzo je dovoljno brzo? Koliko malo jabuka smijem staviti u kolač s jabukama da bih ga još uvijek smjela zvati kolačem s jabukama? Suvremeni gurui upravljanja (svejedno je li riječ o upravljanju organizacijama ili otpadom, sukobima ili snovima, ljudima ili životom) domišljaju kako i kakve čini bacati ne bismo li bili učinkovitiji.

Svaki je čovjek, ne zaboravimo, učinak jednog čina koji, da bismo u njemu uistinu uživali, uopće ne bi smio biti učinkovit.

OTIŠLA BIH NA SKIJANJE

Da me danas netko pita što bih promijenila u svom životu kad bih mogla, to bi bio moj odgovor. Otišla bih na skijanje. Posve se jedan drugačiji život otkriva preda mnom kad pomislim da sam te zime, tisuću devet stotina osamdesete i neke, otišla na skijanje umjesto što sam ostala u Zagrebu.

Ali to je samo jedan od mogućih odgovora.

Ovisi na kojem raskršću ste me zatekli, a bilo ih je mnogo i nisu uvijek bila tako jednostavna kao lijevo ili desno, otići na skijanje ili ostati u Zagrebu samo zato što sam se prije deset dana zaljubila i odlučila otkantati već uplaćeno skijanje. Ionako sam imala samo neke bezvezne skije, rabljene, nemam pojma gdje su poslije završile. U svakom slučaju, nikada nisam naučila skijati, a nije da nisam imala priliku.

Kako glase drugi odgovori?

Sakib mi je predložio da ostanem raditi u njegovom restoranu umjesto da odem čuvati tamo neku englesku kopilad (reče on, ne ja). Za deset godina možeš imati svoj restoran, rekao je. U devetnaestoj godini ideja o vlastitom restoranu za jedva deset godina nije izgledala dovoljno primamljiva, u svakom slučaju izgledala je previše udaljena da bi bila vrijedna truda. Taj restoran, samo da sam tad rekla, dobro, Sakibe, ostajem, bio bi sad cijelo desetljeće iza mene.

U kojem paralelnom svijetu da nađem taj restoran, naučim skijati u tijelu petnaestogodišnjakinje, ili da rodim vanbračno dijete čovjeku koji nije želio biti otac, a ionako je dvadeset godina kasnije potpuno nestao (ne mislim naprosto da je nestao iz mog života, u njemu je ionako bio vrlo kratko, nego je čovjek doslovce i stvarno nestao i njegova je fotka na mupovom sajtu nestalih osoba već cijelu jednu godinu).

Ili je naprosto otišao na skijanje? Na jedan vrlo polagani spust, koji traje dugo, a snijeg je mekan.

CRNO

Riječ je o boji koja nije boja. O neboji, valjda. Svejedno postoje sredstva za pranje crnih tkanina o kojima kažu da čuvaju crnu boju crnom. Da ne posivi, ne krene prema bijelome koje je druga neboja. I boje imaju identitet do kojeg nam je stalo. O crnim danima, zavijene u crno, pod crnim nebom kojim šaraju munje, mudruju bakice na jednoj od mojih starih slika. Ugljenom na zrnatom papiru.

Ovo su slike monokromatske. Ovo su monokromatske meditacije.

Ne znam što bi to bilo tamnocrno, iako sam čula na radiju tekstove u kojima ugledni književnici govore upravo o takvoj boji. Svijetlocrno? Vidim površinu crnog jezera, posve glatku, na njoj svjetluca prašina s krijesničinih krila (s krila one velike krijesnice, nisu to one male ljetne, nego divovska krijesnica kakvih ima samo visoko u planinama). Bit će da je to svijetlocrno. Ima i crni leptir, u onoj pjesmi koju pjevamo kasno noću, polupijani, sjetimo se samo dijela teksta, refrena, kao što se sjećamo samo dijela svoje prošlosti, obrazaca koji se ponavljaju, ritmički, uvijek iste pogreške, neodoljiva privlačnost tamnih mjesta. *Crna ti je duša*, uzvikuje za nekim ženski glas. Nekih usjeklina, neočekivanih susreta.

Kriška crnoga kruha, tamnomodri džem od šljiva, u staklenci s poklopcem na kojem je uzorak kuhinjske krpe. Takav uzorak trebao bi, valjda, asocirati na domaće, ono što pripada domu. Kuhinja je često metonimija doma (gle, tamnomodro, za razliku od tamnocrnog, lako zamišljam, gotovo je crno!). Nema mnogo ljudi koji bi poželjeli crne kuhinjske krpe, u crno rijetko bojimo zidove u našim malim stanovima. – Drukčije bih – kaže mi prijatelj – sve to namjestio da je prostranije. Obojio bih ovaj zid u crno.

Crнке, crnkinje, crn-crn, Crnjanski, crni mi se pred očima od umora. Crnohvat, što li bi to bilo? Crnokop cijeli ispod noktiju, *imaš cijeli crnokop ispod noktiju*, uzviknula je učiteljica i poslala dječaka kući. Ne samo da mu je bilo crno pod noktima, sav je bio musav. Crno ciganče, vikala su za njim djeca. Kao mrak, izranja njegovo lice, ali ni mrak nije danas posve crn, osvijetljen je neonom s ulice, lampicama koje svijetle na radiju, prekidaču produžnog kabla s višestrukim utičnicama, svijetli četiri-nula-nula na digitalnom satu pećnice.

ŽUTO

Klokotavi žganci, vulkanska minijaturna grotla usred lonca, umiješam ih da nestanu, onda ponovo pustim da se uskomešaju i uzdignu u mjehure koji prsnu po stijenkama i preko rubova. Poslije prelijem preko njih bijelu tekućinu, kefir ili mlijeko, doručkujem zamišljajući kako je sunce već visoko iako ga ne vidim. Sivo je nad krovovima koje vidim kroz prozor. Ako ima neke žute svjetlosti, sva je pod oblacima. Ionako nije dobro za vid gledati ravno u sunce. Imam više povjerenja u hranjenje žgancima nego sunčevom svjetlošću, još nisam spremna posve se pustiti. Plašim se da ne završim u onoj kući koju zovu žutom iako su te kuće rijetko takve boje, nemam pojma odakle taj naziv. Lice mi je još uvijek pomalo žućkasto iako sam se ostavila cigareta. Bit će da su to godine, žućkasto koje će jednog dan prijeći u smečkasto i onda... Ne znam što će biti onda.

Vidjela sam jednom samu sebe u dugačkom hodniku ispunjenom portretima, bila sam naslikana kao dijete, kao djevojka pa mlada žena, pa kao nešto manje mlada žena i tako se nizao jedan portret za drugim sve dok na posljednjem više nisam bila ja nego samo žuto obojeno platno, sasvim blijedo žuto, bila je to ona žuta u kojoj već ima puno bijele i ja sam znala da je i na tom platnu moj portret.

Jarko žuto, ali nije jarko crno, na primjer. I crveno može biti jarko, ali ljubičasto ne. Jarkost je bojina snaga, žestina, te jarke boje kao da mi se unose u lice, ponajviše ta žuta, kao da me napala tempera iz neke velike tube i prlja mi lice, ruke, svlači me i prijanja mi uz tijelo, oslikava me kao da sam uskršnje jaje.

Tvrdo sam kuhana iznutra.

POGLED S MOG BALKONA

Taj komad zelenila na uglu Ljudevita Posavskog i Crvenog križa kao da je zaštićena površina. Ograđena drvenom, ali visokom ogradom. Mala gradska šuma. Ovo vidim ako se dovoljno saberem, ako pozornost usmjerim baš na taj pravokutnik: edit pictures, crop.

NIJE POLETIO AVION

Tog jutra nije poletio avion. Vratila sam se u Zagreb autobusom. Kasnio je. Zimska služba u Puli ili ne postoji ili nije bila spremna. Padalo je cijelu noć, gusto, bit će da su pahulje bile slane. Kao da mi je petnaest, sve je bilo novo. I snijeg je pao prvi put u ne znam koliko godina. Čamci su mirovali. Kad padne snijeg, ribari ne idu na more, sjede doma.

- Čarobno - šaptala je neka žena gazeći snijeg u sandalama. Jedna zimska bonaca, tako je bilo tog jutra.

BICIKL MI STOJI NA BALKONU

Bicikl marke *dahon*, na rasklapanje, neki tvrde da to i nije bicikl nego igračka. Stoji na balkonu jer sam lijena spuštati ga s petog kata u prizemlje. I gume bi mu trebalo napumpati. Bojim se da me ne zgrabi išijas dok ga nosim amo tamo. Prigodne je boje za današnji dan, crvene. Poklonila mi ga je B. za rođendan. I svoj prvi bicikl dobila sam za rođendan, prije, uh, napisat ću to iako strašno izgleda, ali ne da se od toga pobjeći, kako jest, jest, fakat prije gotovo četrdeset (40) godina. Bijeli *pony*. Sakrili su ga ispod kinderbeta, prekrili bijelom plahtom. Crveno, bijelo. Bijelim plahtama se svašta prekriva. Namještaj, bicikli, tijela.

DIZALICE

Prvo sve poruše. Onda niknu dizalice. Niknu zgrade. Iza prozora nastane se ljudi. Vješaju veš. Nagnu se kroz prozor i puše. Stoje okrenuti jedno prema drugome. Izlaze iz stana. Zalijevaju cvijeće. Padne im s drugog kata kuhinjska krpa na cestu. Dozivaju djecu. Spuštaju rolete. Odvezu ih kolima hitne pomoći. Nekima dostavljaju hranu u limenim zdjelicama. Otvaraju vrata inkasatorima. Kreće zidove. Prisluškuju. Iznose smeće. Ostavljaju plastične boce i stari kruh pored kontejnera. Popravljaju fasadu. Poneko i skoči s petog kata. Onda sve poruše. Niknu dizalice.

Aida Bagić

Rođena 1965. u Zagrebu. Diplomirala opću lingvistiku i filozofiju na Filozofskom fakultetu u Zagrebu te magistrirala političke znanosti na Sveučilištu Massachusetts u Amherstu, SAD. Kratka priča „Galjonen“ objavljena je u zborniku *Da sam Šejn* (2007), a „Nizvodno, rijekama“ u *20+1 najbolja priča za ljeto 2014.* (2014). Pojedine pjesme su joj prevedene na njemački, engleski, poljski i slovenski, a nekoliko ih je uvršteno u *Antologiju jutra poezije* (2010).

Objavila: *Ako se zovem Sylvia* (poezija, 2007), *Znam li ja gdje živim* (priče, 2012), *Tijela su laka meta* (poezija, 2014).

Biblioteka Online

knjiga 159

Aida Bagić

ZNAM LI JA GDJE ŽIVIM

© 2019 Aida Bagić

© za elektroničko izdanje: Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, 2019

Izdavač

Društvo za promicanje književnosti
na novim medijima, Zagreb

Za izdavača

Krešimir Pintarić

Urednik

Goran Čolakhodžić

Fotografija

© MorganaNarjara / Fotolia.com

ISBN 978-953-345-681-2 (HTML)

ISBN 978-953-345-682-9 (EPUB bez DRM)

ISBN 978-953-345-683-6 (PDF)

ISBN 978-953-345-684-3 (MOBI)

Prvo izdanje

Naklada Zoro, Zagreb, 2012.

**Knjiga je objavljena uz financijsku potporu
Grada Zagreba i Ministarstva kulture
Republike Hrvatske.**

